

Sayı : 13

Sene : 1983 - 1987

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TARİH ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Prof. Dr. İBRAHİM KAFESOĞLU
HATIRA SAYISI

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL — 1987

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA SİKKE TECDİDLERİ

Nezihi Aykut

Osmanlı para tarihinde, II. Süleyman (1099-1102 = 1687-1691)'m «Hollanda Zolotası»nı örnek alarak 1101 (1690)'de ilk Türk guruslarını darbettirmesine¹ kadar sistem bakımından geçerli iki devre vardır.

1 — II. Mehmed (Fâtih)'in 882 (1477-78)'de ilk Türk altınların kestirmesine² kadar olan gümüş mono-metalist (= tek mikiyash) devre,

1 Halil Sahillioğlu, *Bir Asırlık Osmanlı Para Tarihi (1640-1740)*, Basılmamış Doçentlik Tezi, İstanbul 1965, [II], s. 91-92. Darb için örnek seçilen Hollanda Zolotası, halitasında % 40 bakır, % 60 gümüş bulunan bir gümüş-bakır alaşımı idi ve ağırlığı da 6,25 dirhem olup Türk gurusları da aynı ayar ve vezinde kesiliyorlardı.

2 *Kanunnâme-i Sultânî Ber Müceb-i 'Örf-i 'Osmânî* (nşr. Robert Anhegger-Halil İnalçık, Ankara 1956, s. 3)'de nâşirleri tarafından ilk Türk altınının H. 883 (M. 1478-79)'de darbedildiği bildirilmesine; Halil Sahillioğlu (*Kuruluşun XVII. Asrın Sonlarına Kadar Osmanlı Para Tarihi Üzerinde Bir Deneme*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1958 [I], s. 108)'nun Bursa kadı sicillerinde ilk Osmanlı altını ile ilgili en eski kayıdın 4 Receb 884 (21 Eylül 1479) tarihini taşıdığı, kataloglarda bulunan en eski Osmanlı altınının 883 tarihli olduğu kaydolunmasına rağmen, ilk Osmanlı altını 882 tarihinde darbedilmiştir. bk. İbrahim Artuk, «Fatih Mehmet Namına Kesilmiş Bir Sikke», *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı* nr. 7, İstanbul 1956, s. 38-40; Remzi Kocaer, *Osmanlı Altınları (Gold Coins of the Ottoman Empire)*, İstanbul 1967, s. 57; Nuri Pere, *Osmanlılarda Madenî Paralar (Coins of the Ottoman Empire)*, İstanbul 1968, s. 90; İbrahim Artuk-Cevriye Artuk, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslâmî Sikkeler Kataloğu*, İstanbul 1974, II, 471.

2 — Fâtih'in «Sultânî» diye adlandırılan Osmanlı altınlarını³ darbettirmesinden itibaren altın-gümüş bi-metalist (= çift mikeyaşı) devre⁴.

Osmanlı para sisteminin ilk devresinde gümüş para birimi, «akça»⁵ denilen ve saf gümüşten darbedilen sikkedir⁶. Orhan Gazi'nin tek akçalıklarından başka kestirdiği «ikilik»⁷ ve «beşlik»⁸ akçaları ile⁹ Fâtih'in 875 (1470-71)'de İstanbul ve Novaberda (Novobrd)'¹⁰ darb-

3 *Kanunnâme-i Sultânî*, göst. yer.

4 Halil Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 8-11; Ahmet Tabakoğlu, «Osmanlı Ekonomisinde Bir Finansman Kaynağı Olarak Paradan Yararlanma (1680-1750)», İstanbul İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi *Ticarî Bilimler Fakültesi Dergisi*, İstanbul 1981, I/1, 49.

5 Akça, Türkçe bir kelime olup «Beyaz sikke» mânâsındadır (Çevdet Paşa *Târih-i Cevdet*, İstanbul 1309, VI, 20; İsmail Galib, *Takvim-i Meskûkât-ı Osmâniye*, İstanbul 1307, s. 5; Hasan Ferid, *Nakid ve İtibâr-ı Mâlî*, İstanbul 1330, I, 163). Fuad Köprülü («Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Te'siri Hakkında bazı mülahazalar», *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*, İstanbul 1931, I, 182), Gaznelilerde Hazinedara «Ağıcı» adı verildiğini; Zeki Velidi Togan (*Umumi Türk Tarihi'ne Giriş*, İstanbul 1981, s. 127, 210-1), «Ağıcı»nın gümüş demek olup, «Ağacı»nın Maliyeci mânâsında kullanılan Türkçe bir kelime olduğunu, «akça» kelimesinin de «gümüş para» mânâsını taşıdığını bildiriyorlar. Nitekim Türkiye Selçuklularının gümüş sikkeleri «Akça-i Rûm» olarak adlandırıldığı gibi (Reşideddin Fazlullah, *Târih-i Mübârek-i Gâzânî*, nşr. Karl Jahn, London 1940, s. 282); Osmanlı gümüşlerine de «Akça-i Osmânî» veya sâdece «Osmânî» adı verilmektedir (Hoca Sadeddin Efendi, *Tâcüt-tevârih*, İstanbul 1279, I, 40; İsmail Galib ve Hasan Ferid, göst. yerler; Ali Bey «Osmanlı İmparatorluğunun İlk Sikkesi Ve İlk Akçaları», *Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*, [TOEM], 8. sene, nr. 48, s. 360; Ahmed Refik, «Osmanlı İmparatorluğunda Meskûkât», *Türk Tarih Encümeni Mecmuası* [TTEM], 14. sene, nr. 6(83), s. 358.

6 Halil Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 8-16), akçanın saf olarak darbedilmesi için kanunâmelerde ve darbhaneler ile ilgili taşra kadılarına yazılan fermanlarda hükümler bulunduğunu bildiriyor. Süleyman Südf (*Usûl-i Meskûkât-ı Osmâniyye ve Ecnebiyye*, İstanbul 1311, s. 28), II. Bayezid'den evvel darbedilen akçaların % 90 ayarında olduğunu ifade ediyor.

7 bk. İsmail Galib, *a.g.k.*, s. 3.

8 bk. Halil Edhem, *Meskûkât-ı Osmâniye*, İstanbul 1334, s. 2.

9 Hasan Ferid (*a.g.e.*, I, 166), Orhan Gazi'nin «on akçalık»larının da bulunduğunu bildirmesine rağmen şimdiye kadar hiçbir yerde görülmemiştir.

10 Paralar üzerinde «Novar» şeklinde görülen Novobrd, Yugoslavya'da Kosova'nın kuzeyinde yer alan bir şehir olup, Osmanlılar devrinde gümüş madenleri ile meşhurdu (*Kanunnâme-i Sultânî*, s. 5).

hanelerinde bastırttığı «Muhammed Hâni»¹¹ denilen «onluk» akçaları bir tarafa bırakılırsa, ilk Osmanlı altınının kestirilmesine kadar, Osmanlılar para olarak akçayı kullanmışlardır. Hernekadar akçaların yanında ona destek olarak bastırılmış karakteristik vergi paraları olan «mankur»lar¹² da bulunmakla beraber, Osmanlı devletinde 882 (1477-78)'ye kadar olan devre «akçalar devresi» olarak adlandırılmaktadır¹³.

I. Selim (918-926 = 1512-1520)'e kadar hüküm süren Osmanlı padişahlarının akçaları tetkik edildiğinde görülür ki bunların bazılarının üzerlerinde - I. Murad'ın sikkelerinde olduğu gibi - hiçbir tarih kaydı yoktur. Buna karşılık diğer padişahların akçalarında - Yıldırım Bayezid ve II. Bayezid'in akçalarındaki gibi - bir, veya - I. Mehmed, II. Murad ve II. Mehmed'in akçaları gibi - muhtelif ve birden fazla tarihlere rastlanmaktadır. Yıldırım Bayezid'in akçalarında bulunan tek tarih olan 792 (1390) onun padişah olduğu tarih değil, sikkenin kestirildiği tarihtir¹⁴. Bundan sonra gelen bütün Osmanlı hükümdarlarının akçalarındaki ilk tarih, mutlaka o padişahın cülus, yani tahta geçme tarihidir. Akçalar üzerindeki cülus tarihinden gayri olan ve «darb tarihleri» olarak adlandırılan ikinci tarihler¹⁵ ise devlete gelir sağlamak için padişahların yeniden sikke kestirdikleri

11 *Kanunnâme-i Sultânî*, s. 23, hüküm 15. Bunların II. Bayezid ve I. Selim zamanlarında Bursa kadı sicillerinde ve tereke defterlerinde «Sultânî Fıddî», «Fıddıyyen Sultâniyyen» veya «Gümüş Sultaniyeler» adlarıyla geçtiği hakkında bk. Halil Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 9-10.

12 Halil Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 123.

13 Halil Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 32.

14 Yıldırım Bayezid'in hükümdar olması, 14 Şaban 791 (8 Ağustos 1389)'de Kosova muharebesini (bk. Feridun Bey, *Münşeâtü's-Selâtin*, İstanbul 1274, I, 114) müteakib vâki olmuştur. Bununla beraber I. Bayezid'in sikkelerinde 792 (1390) senesi görülmektedir. Bu durum Kosova muharebesinden sonra yeni padişahın Rumeli işleriyle meşgul olması, bu arada Kratova madenlerini ve etrafını zaptettirip, Sırp memleketlerinin büyük kısmını tasarrufuna aldırdıktan sonra 792'de Edirne'ye gelebilmiş olması (Âşık Paşa-zâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, nşr. Âlî Bey, İstanbul 1332, s. 64; Neşri, *Cihan-nümâ*, nşr. Faik Reşit Unat-Mehmed A. Köymen, Ankara 1949, I, 311; Lütü Paşa, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, nşr. Âlî Bey, İstanbul 1341, s. 44), ancak bundan sonra sikke bastırılmış olmasıyla izah edilebilir. Bu bakımdan 792 senesi, I. Bayezid'in cülusunu değil, akçanın kestirildiği tarihi göstermektedir.

15 Halil Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, göst. yer.

tarihleri gösterirler. Osmanlı hükümdarları, her yeni akça kestirdiklerinde «gümüş yasakları» çıkararak eski akçaların kullanılmasını şiddetle men etmişlerdir. Nitekim fermanlarda Osmanlı padişahlarının «gümüş yasakçıları» göndererek eski akçaların kullanılmasını yasakladıklarına, aksi hareket edenler olursa ellerindeki gümüşlerin eritmek üzere alınıp darbhaneye götürülerek her dirhemine ikişer akça verildiğine, bunun kanun ve kaide olduğuna dair kayıtlar vardır¹⁶. Osmanlı kronikleri, eski akça yasaklarının ilk defa I. Bayezid zamanında tatbik edildiğinde müttefiktirler¹⁷. İşte kaynakların ifadesinden de anlaşıldığı gibi, bu hükümdar devrinde başlatılan eski akçaların yasaklanarak yenilerinin tedâvüle çıkarılmasına Osmanlı para tarihinde «Sikke teccidleri» adı verilmektedir.

*Akçaların ağırlıklarında meydana gelen değişmeler,
karat ve gram cinsinden karşılıkları*

I. Murad'ın cülusu münasebetiyle çıkarmış olduğu bir yüzünde «Kelime-i tevhîd» ve dört İslâm halifesinin adları; diğer yüzünde kendi ve babasının isimleri ile «Halleda'llâhu mülkehu = Allah mülkünü devamlı kılsın» ibaresinin bulunduğu akçaları 6 karat (= 1, 203 gr)'dir¹⁸. Anlaşıldığına göre I. Murad bu ilk darbettirdiği akça-

16 Halil İnalçık, «Bursa Şer'iye Sicillerinde Fatih Sultan Mehmed'in Fermanları», *Belleten*, Ankara 1947, XI/44, 597. Bu hususda bir de bk. *Kanunnâme-i Sultânî*, s. 4-5, hük. 2; s. 8-9, hük. 5; s. 13-14, hük. 9. Yine pazarda eski akçalarla alış veriş ederken gümüş aracıları tarafından yakalanarak gümüşleri ellerinden alınan kimselere karşılıklarının ödendiğine dair bk. Halil İnalçık, «Osmanlı İdare Sosyal Ve Ekonomik Tarihiyle İlgili Belgeler Bursa Kadı Sicillerinden Seçmeler», *Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, Ankara 1981, X/14, 28 Şevval 890 (7 Kasım 1485) tarihli 174 nr. lı hük., s. 58. Böylece şahıslar elindeki ve piyasadaki külçe gümüşlerden para kestirmek suretiyle devlete ek gelir sağlanıyordu.

17 Aşık Paşa-zâde (*a.g.e.*, s. 189), eski akça yasaklarının Karamanlı Rüstem tarafından başlatıldığını bildirirken; *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân* (nşr. Friedrich Giese, Breslau 1922, s. 31), bu hususda Çandarlı Ali Paşa'nın; Oruc b. Âdil (*Tevârih-i Âl-i Osmân*, nşr. Franz Babinger, Hanover 1925, s. 29), Çandarlı Halil Paşa'nın adlarını veriyorlar.

18 Karat keçiboynuzu çekirdeğidir. Buğday tanesine dayanan Örfî (Osmanlılarda Rûmî diye adlandırılıyor) sistemde 4 buğday tanesi 1 karat olduğu halde (El-Makrûzî, *El-Nukud el-Kadime ve'l-İslâmiyye*, ter., İbrahim Hakki Konyalı, *Eski ve İslâmî Paralar*, İstanbul 1946, s. 34; Ayn. ter., İbra-

ların, babası Orhan Gazi'nin son defa kestirdiği - ki yalnız kendi isminin bulunduğu, babası Osman Gazi'nin adının konulmadığı sikkelerdir - akçaların¹⁹ ağırlığında olmasına dikkat etmiştir²⁰. I. Murad'ın

him Artuk, Belleten, Ankara 1953, XVII/67, 379-80; Süleyman Sûdi, *a.g.e.*, s. 19; Halil Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 2), arpa tanesine dayanan Şer'i sistemde 3 arpa tanesi 1 karat olarak kabul edilmiştir (E.V. Zambaur, «*Kırat*» mad., İA, VI, 735 a). Osmanlı imparatorluğunda II. Mustafa (1106-1115=1695-1703) devrinde kabul edilmiş olan Rûmî sistemde (bk. Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 3) 16 karat=1 dirhem =3,207 gr etmektedir (bk. İsmail Galib, *a.g.k.*, s. 143). Müellif, «Dirhem ve Kıratın gram ve kûsûratına tahviline mahsus cetvel» başlığı altında Rûmî dirhem katları ve kûsûrlarını gram cinsinden bir tablo halinde vermektedir. Buradan 1 karatın 0,200.437 gr, 4 habbe (buğday tanesi) 1 karat olduğuna göre 1 habbenin de 0,050.109 gr ağırlığında olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna göre 6 karat $0,200.437 \times 6 = 1,202.622 = 1,203$ gr eder. Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 36), I. Murad'm ilk tevidinden akçalarının 5 3/4 karat (=1,152 gr. 1 karatın ağırlığı Rumî sistemde 0,200.437 gr olduğuna göre 5 karat, $0.200.437 \times 5 = 1,002.185 = 1,002$ gr; karatın 3/4'ü de 0,150 gr olduğundan 5 3/4 karat = 1,152 gr olur) ağırlığında olduğunu bildiriyor. Ali Bey («Birinci Murad'm Sikkeleri», *TTEM*, 14. sene, nr. 4 (81), s. 245), I. Murad'ın ilk akçalarının 5 1/2 ve 5 3/4 karat gelmekle beraber asıl vezninin 6 karat olduğunu kaydettiği gibi; Ekrem Kolerkılıç (*Osmanlı İmparatorluğunda Para*, Ankara 1958, s. 10) da I. Murad'm bütün akçalarının 6 karat olduğunu bildirerek bizim görüşümüzü teyid ediyor.

19 Orhan Gazi'nin akçaları esas itibarıyla üç gurubda toplanırlar :

- 1 — İlhanlı hükümdarı Ebu Said (717-736 = 1317-1335) zamanında Anadolu'daki İlhanlı valilerinin korkusu altında basılan akçalar,
- 2 — İlhanlıların Anadolu valisi Timurtaş'ın, babası Emir Çoban'ın 1327'de katlini müteakip Ebu Said'e isyan ederek Mısır'a kaçmasından (Zeki Velidi Togan, *a.g.e.*, s. 245; Bertold Spuler, *İran Moğolları*, çev. Cemal Köprülü, Ankara 1957, s. 141) sonra Orhan Bey'in kendi adını koyduğu Bursa'da basılmış sikkeler,
- 3 — Kendi isminin bulunduğu fakat babasının adının konulmadığı, darb tarihi ve mahallinin yer almadığı akçalar olup, iki ve beş akçalıklar da bu guruba girmektedir.

20 Orhan Gazi'nin ilk akçaları 6 karat vezninde darbedilmişlerdir. Zira İlhanlı hükümdarı Gazan Mahmud Han (694-703 = 1295-1304), 696 (1296-97)'da tevhid-i meskûkâta karar vererek, İlhanlı sikkelerinin olduğu kadar tâbi devletlerin de meskûkâtını belirli bir sistemde birleştirmiş ve bütün sikkelerin ağırlıklarının 24 karatlık Tebriz miskaline göre ayarlanmasını emretmişti (Resîdeddin, *a.g.e.*, s. 288-292). Osmanlılar da, diğer Anadolu beylikleri gibi İlhanlılara tâbi olup onlara vergi verdiklerinden (bk. Abdullah el-Mazenderânî, *Rîsâle-i Felekiyye*, Ayasofya ktb., nr. 2756, 90 b), bastırdıkları ilk akçalar zarurî

bir yüzünde «Kelime-i tevhîd»; diğer yüzünde kendi ve babasının adı ile «Halleda'llâhu mülkehu» ibaresinin bulunduğu ikinci akça yeni-

olarak Tebriz miskaline uygunluk göstermiştir. Nitekim ilk Orhan Gazi akçaları, Tebriz miskalinin yarı ağırlığındaki 12 karatlık 1 diremin (Reşideddin, *a.g.e.*, s. 284) yarı ağırlığındadırlar. Başka bir deyişle 4,608 gramlık Tebriz miskalinin 1/4'üne eşit olup 6 karat veznindedirler (Sahillioğlu, *a.g.t.* I, 25. Bu miskalin 1 habbesi 0,048 gramdır. Çünkü 1 miskal 96 habbe olduğundan 1 habbe = 4,608 : 96 = 0,048 gr olur ve buradan 1 karatın da 0,048 X 4 = 0,192 gr olduğu ortaya çıkar). Zeki Velidi Togan (*a.g.e.*, s. 340), 6 karat = 1,152 gr olan Orhan Gazi akçasının Gazan Han'ın 1,152 gramlık yarım dankına (1 dank = 4 karat = 16 buğday tanesidir. bk. El-Makrızî, *a.g.e.*, İbrahim Artuk ter., s. 39) eşit olduğunu kaydediyor. Tebriz miskaline göre ölçülen bu 6 karat, XVII. asırda II. Mustafa devrinde kullanılmaya başlanan Rumî sistemin 5 3/4 karatına eşittir. Çünkü Tebriz miskalinin karatı 0,192 gr, Rumî sistemde karatın ağırlığı 0,200 gr olduğuna göre iki karat arasındaki fark 200-192 = 8 mgr'dır. 6 karatda bu fark 6 X 8 = 48 mgr olur ki bu da Tebriz sistemindeki 0,048 gramlık 1 habbenin ağırlığıdır. Mustafa Akdağ («Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve İnkişafı Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti», *Bulleten*, XIII/51, 515), akçanın Orhan zamanında 0,37 dirhem olarak kesildiğini bildiriyor ki bu takdirde akçanın ağırlığı Rumî sistemde dirhemün vezni 3,207 gr olduğuna göre, 1,186.59 gr olması gerekir. Mustafa Akdağ'a bir tenkid yazısı yazmış olan Halil İnalçık («Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş Ve İnkişafı Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti Üzerinde Bir Tenkid Münasebetiyle», *Bulleten*, XV/60, 677), Orhan'ın son darbettirdiği sikkelerinden 5 3/4 karatlık akçanın 0,359 dirhem; 6 karatlık akçanın 0,375 dirhem ağırlığında olduğunu kaydediyor ki böylece akça ağırlığı 5 3/4 karata göre 1,151.313 gr, 6 karata göre 1,202.625 = 1,203 gr oluyor. İsmail Galib (*a.g.k.*, s. 8), Orhan Gazi'nin son defa darbettirdiği akçalarından yayınladığı akçanın 5 3/4 karat (= 1,15 gr) vezninde bulunduğunu ve bunun da 1,5 dirhem = 24 karat = 4,618 gr olan 1 miskalin 1/4'üne eşit olduğunu söylüyor ki bu takdirde akçanın ağırlığı 1,154.5 = 1,155 gr olmuş oluyor. Ancak hemen söylemeliyiz ki Osmanlılar tarafından sırasıyla kullanılmış iki miskalden Tebrizî miskal = 4,608 gr olduğu gibi; Örfî (Rumî) miskal de 4,811 gr ağırlığındadır (bk. Halil Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 4). Halil Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 36), Orhan'ın son kestirdiği akçaların Rumî sisteme göre 5 3/4 karat ağırlığında olduğunu kaydediyor ki Orhan'ın bütün akçalarının aynı vezinde olduğunu kabul ettiği anlaşılıyor. Buna mukabil Ali Bey («Osmanlı İmparatorluğunun İlk Sikkesi Ve İlk Akçaları», s. 359, 370), Osmanlıların ilk akçası olarak kabul ettiği Orhan'ın 727 (1327)'de Bursa'da kestirdiği akçasının Rumî sistemde 6 karat olduğunu belirttiği gibi, son akçalarının da aynı ağırlıkta olduğuna işaret ediyor. Hasan Ferid (*a.g.e.*, I, 163); Ekrem Kolerkılıç (*a.g.e.*, s. 10), yine aynı sisteme göre Orhan Gazi'nin ilk akçasının 6 karat; Süleyman Südi (*a.g.e.*, s. 25), Orhan Gazi'nin bütün akçalarının 6 karat vezninde olduğunu bildiriyorlar. Nitekim Halil Edhem (*a.g.k.*, s. 4) de Orhan'ın son darbettirdiği akça-

lemesinde bastırıldığı sikkeleri de 6 karatdırlar²¹. Bu hükümdarın bir yüzünde kendi ve babasının isimleri ile, diğer yüzünde «Hullide mülkühu = Mülkü devamlı olsun» ibaresinin yer aldığı üçüncü teçdidindeki akçalarına gelince 6 karatdan 1 habbe ağır olup 6 1/4 karat

larından yayınladığı bir sikkenin 6 karat ağırlığında olduğuna işaret ediyor. Bizim kanaatimize göre de Orhan'ın son çıkardığı akçalar 6 karatdırlar. Kendisinin ilk iki gurup akçaları 5 3/4 karat olmakla beraber, son darbettirdiği akçalar 5 3/4 karatdan ağır olup 6 karat veznedirler. Orhan Gazi'nin bu guruba giren akçalarından tarttığımız 21 sikkeden 10 tanesinin 1,20 gr gelmesi, ayrıca 3 tanesinin de 1, 18 gr olması -ki sadece 2 tanesi 1,15 gr olup diğerleri bundan az aşağı ağırlıktadırlar- hatta 1 tanesinin 1,28 gr (6 1/4 karat = 1,253 gramdan biraz fazla) gelmesi veznin 1 habbe artırıldığını göstermek suretiyle görüşümüzü teyid ettiği gibi; I. Murad'ın ilk kestirttiği akçalar da 1,20 gr (= 6 karat) etrafında toplanmaktadırlar (bk. Tablo 1. Tabloları çizen Uludağ Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlilerinden Fuat Özer'e şükranlarımı sunmayı bir borç biliyorum. Bu vesileyle Yapı Kredi Bankası sikke koleksiyonu sorumlusu eşim Tuncay Aykut'a, İstanbul Arkeoloji Müzesi sikke kabinesi sorumluları Nekriman Olcay ve Günay Paksoy'a, Bursa Müzesi koleksiyonu sorumlusu Bengi Çorum'a ve Kayseri Kültür Müdürü Mehmet Çayırdağ'a; ayrıca şahsi koleksiyonlarını istifademe açan arkadaşlarım Bora Etker, Ömer Diler ve Tuncer Şengün'e de şükranlarımı arz ediyorum). Öyleyse I. Murad, babasının son teçdidinde 5 3/4 karatdan 6 karata yükselttiği vezne aynen uymuş ve ilk bastırıldığı akçaları buna göre darbettirmiştir.

21 Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 36), I. Murad'ın ilk darbettirdiği akçalarında olduğu gibi, bu ikinci teçdiddeki akçaların da 5 3/4 karat olduğunu, böylece babasının kabul ettiği akça veznine dokunmadığını bildiriyor. İsmail Galib (*a.g.k.*, s. 11)'in bu tertibden neşrettiği bir akçanın ağırlığı da 5 3/4 karattır. Halil Edhem (*a.g.k.*, s. 6)'in de yayınladığı sikkelerin ekserisi de bu veznedirler. Ali Bey («Birinci Murad'm Sikkeleri», s. 245) ise ikinci nevi sikkelerin 6 karat vezninde olduğunu bildiriyor. Bizim tesbitimize göre de I. Murad'm bu sikke yenilmesindeki akçalarının çoğunluğu 1,20 gr (= 6 karat) etrafında toplanıyor (bk. aynı tablo). Pek azı da bunun altında ve üstünde ağırlığa sahiptirler. Akçaların vezinlerinin kanunî ağırlıktan az veya çok gelmelerini Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 36, 47), şu üç faktörle izah etmektedir :

1 — Darb hatası. Darb tekniğinin ibtidâiliği sebebiyle akçalar kanunî vezinden hafif veya ağır kesilebilmekteydi. Kanunnâmelerde ve darbhâne sâhib-i ayârlarına verilen beratlarda yalnızca 100 dirhem gümüşten kesilecek akça miktarları bildiriliyordu. Böylece akçaların birbirlerinden ağırlık itibarıyla farklılık gösterebileceği, neticede akçaların vezinlerinde meydana gelen fazlalıklar ve eksikliklerin birbirlerini telaffi edeceği kabul edilmişti.

2 — Aşınma. Bütün madeni paralar, tedâvülde kaldıkları esnada kullarımlarından dolayı ağırlıkları nizamî ağırlığın altına düşmekteydi.

(= 1,253 gr) veznindedirler²². Bu da I. Murad'ın son tecdidinde akçasını takviye ettiğini gösterir. Burada akçanın vezninin attırılmasıyla devlet politikasına ters düşen bir durum ortaya çıkmakta ve «acaba I. Murad akçasını takviye edecek malî ve ekonomik imkânlarla sâhib miydi? «sorusu akla gelmektedir. Halil Sahillioğlu²³, Osmanlı devletinin I. Murad zamanında bilhassa Rumeli'de genişleme devresine girdiğini, fetihlerden alınan ganimetlerle orantılı olarak hazine gelirlerinin de mütemediyen arttığını, senelik haraclar ile gümrük resimlerinden muaf olabilmek için verilen haracların yanında, fethedilen topraklardan elde edilen ürünlerin dış pazarlara ihracatı müsaadelerinden alınan harc ve resimlerin büyük gelir kaynağı oluşturduğunu, hattâ bu sayede 780 (1378)'de Hamid oğullarından 80.000 altına Akşehir, Yenişehir, Seydişehir, Yalvaç, Karaağaç ve Isparta kalelerinin kolaylıkla satın ahnabildiğini söyleyerek bu durumu pek güzel izah etmekte ve I. Murad'ın akçasını takviye edecek imkânlarla sâhib olduğunu göstermektedir ki biz de bu fikre katılıyoruz.

3 — Kırkma. Paranın kenarından kesme, törpüleme suretiyle maden çalınmasıdır ki maden kıymetlerinde büyük değişmelere sebep olduğundan yıkıcı tesiri vardı.

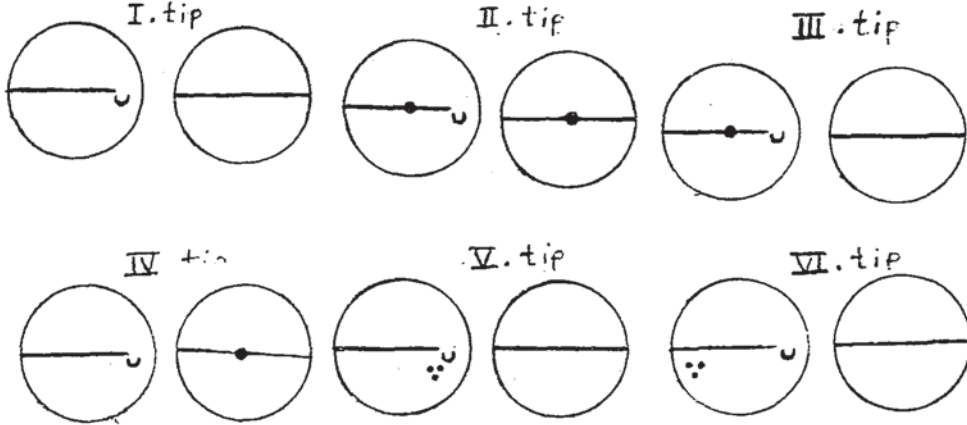
Bu üç faktörden üçüncüsünün tesiri hepsinden fazla olup akçaların ağırlığı, nizami ağırlığın çok daha altına düşmekteydi.

22 6 karat = 1,203 gramdır. 1 habbenin ağırlığı da 0,050 gr olduğundan 6 1/4 karatın karşılığı 1,253 gr olmaktadır. Ali Bey (*a.g.m.*, göst. yer), bu nevi akçaların önceki iki tipin vezni olan 6 karatdan daha ağır olduğunu ve ekserisinin 6 1/2 karat geldiklerini bildiriyor. Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, göst. yer), I. Murad'm bu tipten en ağır akçasının 6 1/2 karat olup, Orhan Bey'in akçasından 3 habbe (= 150 mgr) ağır bulunduğunu, ilk iki tertibde akçaların veznini muhafaza ettiği halde üçüncüsünde arttırdığını kaydediyor. İncalcık («Türkiye'nin İktisadî Vaziyeti Üzerinde Bir Tenkid Münasebetiyle», göst. yer), I. Murad'ın bu akçalarından 6 1/2 karat olanlarının 0,460 dirhem ağırlığında olup Orhan'ın 0,359 dirhemlik akçasına göre vezninin hayli yüksek olduğunu belirtiyor. Esasen Halil Edhem (*a.g.k.*, s. 8-13)'in yayınladığı bu son tertib akçalardan 3 tanesinin 6 1/2; 4 tanesinin 6 1/4 karat gelmesi de veznin arttırıldığına delil olmaktadır. Bizim incelememize göre de 6 karatdan ağır olan üçüncü tertib akçalar bir hayli yekûn tutmakta olup, bunların 6 1/4 karat ile 6 1/2 karat (= 1,303 gr. 6 karat = 1,203 gr olup 2 habbe 0,100 gr geldiğinden 6 1/2 karat = 1,303 gr olur) gelmesi (bk. aynı tablo), veznin arttırıldığını kat'î olarak göstermektedir.

23 Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 37, 48-49.

Yıldırım Bayezid'in akçalarında tek tarih bulunduğunu belirtmiş idik. Ancak tipleri arasındaki farklar bize I. Bayezid'in akçalarını altı defa yenilediğini göstermektedir²⁴. Bu altı gurubdan hangisinin evvel darbedildiğini ve nizamî ağırlıklarının ne olduğunu tayin etmek kolay değildir. Bu akçaların bütün tipleri üzerinde yapılan bir inceleme, az sayıda olmakla beraber 6 karatın üzerinde 6 1/4 karat, 6 1/2 karat, hattâ 6 3/4 karat (= 1, 353 gr) ağırlığında²⁵ sikkelerin bulunduğunu göstermiştir. Bununla beraber çoğunluk 6 karat ağırlığındaki sikkelerde toplanmaktadır²⁶. Bu vezni esas olarak kabul etmek temayülündeyiz, zirâ kaynaklar da Yıldırım Bayezid'in sikkeyi islah ettiğini ve bir nizama koyduğunu bildirmektedirler²⁷. Bu takdirde sikke islahından sonra aynı vezni muhafaza etmesi gereken I. Bayezid akçalarının en ziyade bu vezinde bulduklarının anlaşılması, babası I. Murad'ın son tecdidindeki akçalara nazaran bunların devalüe edildiğini göstermektedir²⁸.

24 I. Bayezid'in akçaları 6 tiptir.

25 6 karat = 1,203 gramdır. 3 habbenin ağırlığı 0,150 gr olduğundan 6 3/4 karat = 1,353 gr olur.

26 bk. Tablo 2.

27 Hammer, *Devlet-i Osmâniye Tarihi* (Mehmed Atâ ter.), İstanbul 1329, I, 276-7; Hayrullah Efendi, *Devlet-i Aliyye-i Osmâniye Tarihi*, İstanbul 1273, V, 84.

28 Hasan Ferid (*a.g.e.*, I, 166-7), I. Bayezid'in akçalarının veznen eskilerin ağırlığında, yani 6 karat olduklarını; Ali Bey («Yıldırım Bayezid'in Sikkeleri», *TTEM*, 14. sene, nr. 5 (82), s. 277), dört tip olan I. Bayezid akçalarının

Yıldırım Bayezid'in Ankara savaşında Timurleng'e esir düşmesinden (19 Zilhicce 804 = 20 Temmuz 1402)²⁹ sonra Timur'un siyaseti gereği Osmanlı ülkesini I. Bayezid'in şehzâdeleri arasında taksim etmesiyle başlayan ve 11 sene süren devreye, Osmanlı tarihlerinde «Fetret Devri» veya «Saltanat Fasılası» adı verilmektedir. Bu devrede Yıldırım Bayezid'in oğullarından Süleyman, İsa, Mehmed, Musa Çelebiler saltanat davasına kalkışmışlar, Mustafa Çelebi ise II. Murad devrinde hükümdarlık iddiasında bulunmuştur. Bu şehzadelerden İsa'nın sikkelerine tesadüf edilmemiş olup, Süleyman, Mehmed, Musa ve Mustafa Çelebiler kendi adlarına ayrı ayrı akçalar darbettirmişlerdir.

I. Bayezid'in şehzadelerinin en büyüğü olan Emir Süleyman'ın, üzerinde bulunan tarihlere göre, akçalarını üç defa yenilediği anlaşılmaktadır. İlk iki tecdidindeki sikkeler Osmanlı meskûkâtında ilk defa tuğranın kullanıldığı akçalar olma özelliğine sahiptirler. 805 (1402) tarihiyle ilk bastırıldığı sikkelerden şimdiye kadar görülen tek akça³⁰ 1,28 gr ağırlığında olup, 6 1/4 karat (= 1,253 gr)'dan biraz ağırdır. Kesin veznini söyleyebilmek için yeni bulunacak aynı tarihli akçalara ihtiyaç vardır. Emir Süleyman'ın ikinci tecdidi 806 (1403) tarihlidir. Bu çeşit akçalar, üzerlerindeki hece ve harflerin istifi, noktaların sayıları ve muhtelif yerlerde bulunmaları ve değişik motifleri ile birbirlerinden çok farklı şekillerde olmakla beraber esa-

vezinlerinin ekseriyetle 6 karatdan 1 habbe noksan geldiğini bildiriyorlar. Sahillioglu (*a.g.t.*, I, 37-38), Yıldırım Bayezid'in akçasını dört defa tecdid ettiğini ve her dört sikke tecdidinde de akçalarının ağırlığının 5 3/4 karat olduğunu kaydettiği gibi; ilk tecdidinde I. Murad'ın son sikke yenilemesinde takviye etmiş olduğu akçalarının veznini düşürdüğünden bir devalüasyona gittiğini; ikinci, üçüncü ve dördüncü tecdidlerinde akçaların ağırlığı değişmediğinden bunların sadece sikke tecdidi mahiyetinde olduklarını, binâenaleyh Yıldırım Bayezid'in 6 karatdan daha ağır akçaları bulunmadıkça bu düşüncesini değiştirmek için sebep bulunmadığını bildirmektedir.

29 Şerefeddin Ali Yazdi, *Zafernâme*, nşr. Muhammed Abbasi, Tahran H. Şemsî 1336, II, 314. İbn Arabşah (*Acâibü'l-makdûr fi nevâibi Timûr*, ter. Nazmi-zâde Murtaza, *Târih-i Timûr*, İstanbul 1142, 76 b)'da 17 Zilhicce 804 (18 Temmuz 1402) tarihi kayıtlıdır.

30 Bu yegâne akça Şerefeddin Erel tarafından ilim âlemine tanıtılmış olup («Nâdir Birkaç Sikke», sayı 2, İstanbul 1967, s. 10), halen Yapı Kredi Bankası sikke koleksiyonundadır.

sında beş gurubdan ibarettir. İk dört guruba giren akçaların³¹ 7 karat (= 1,403 gr)³² olanları olduğu gibi³³, 5 3/4 karatdan (= 1,152 gr) aşağı gelenleri de bulunmaktadır³⁴. Fakat bu dört tipin de ekseriyetinin 1,20 gr civarında toplanması³⁵, bu çeşit akçaların 6 karat ağırlığında olduğunu göstermektedir. İkinci grubun beşinci tip akçaları³⁶

31 Tuğralı olan bu akçaların dört tipi şunlardır :

1—Tuğrayı meydana gitiren «Emir Süleyman b. Bayezid» ibaresinde Bâ-yezid'in Bâ hecesi Süleyman kelimesinin sağında yer almaktadır ve

tuğranın yukarısında bir ok vardır ().

2—Tuğradaki Bayezid yazılışında Bâ hecesi aynı şekilde Süleyman'ın sağında bulunmaktadır, fakat tuğranın yukarısında ok yoktur.

().

3—Tuğrada Bayezid yazılışında Bâ hecesi Süleyman kelimesinin elifinden sonra olup, tuğranın yukarısında ok yer almaktadır

().

4—3. deki gibi Bâ hecesi Süleyman'ın elifinden sonra, gelmektedir,

fakat tuğranın yukarısında ok yoktur ().

32 1 karat = 0,200.437 gr. olduğuna göre 7 karat = 0,200.437 X 7 = 1,403.059 = 1,403 gr olur.

33 Sahillioğlu (a.g.t., I, 52), saltanat fasılasında kardeşlerin herbirinin birbirlerine üstünlük iddiasıyla esas vezinden ağır akçalar darbetmiş olabileceklerini bildirmektedir.

34 Bk. Tablo 3. Bu akçaların darb hatası, aşınma ve kırkma gibi faktörlerden dolayı kanunî vezinden aşağı olarak darbedilebileceğini daha evvel belirtmiş idik.

35 Tarttığımız 110 sikkeden 30 tanesi 1,20 gr ağırlığında olup; 17 tanesi bunun biraz üzerinde 1,21 gr, diğerleri biraz aşağısında -ki 17 tanesi 1,19; 24 tanesi 1,18; 22 tanesi de 1,17 gramdır- gelmiştir.

36 Tuğradaki «Emir Süleyman b. Bayezid» ibaresinde Bâ hecesi, Süley-

man'ın lamı ile elifi arasında yer almaktadır ().

çok az sayıda olup 5 1/2 karat (= 1,102 gr)³⁷ etrafında toplanmaktadır. Bunun esas ağırlığının kanaatimizce biraz daha fazla 5 3/4 karat (= 1,152 gr) olması mümkün görülmektedir. Eğer böyle ise 806 tarihli akçaların da beş defa tecdid edildikleri ve ilk dört yenilemede 6 karat olan ağırlığın son tecdidde 1 habbe (= buğday tanesi) azaltıldığı ve 5 3/4 karata indirildiği neticesi çıkmaktadır. Emir Süleyman'ın son tecdidinde 813 (1410) tarihiyle Edirne'de kestirdiği tuğrasız akçaları da 5 3/4 karatdırlar³⁸.

Mehmed Çelebi'nin birçok defa akçalarını tecdid ettiği anlaşılmaktadır. 806 (1403) tarihiyle Bursa'da Timur namına kestirilmiş ilk akçaları iki defa yenilenmişlerdir³⁹. Bunlardan birinci tip akçaları 6 karat (= 1,203 gr) ağırlığında olup, ikinci tip akçaların ise vezinleri 5 1/2 karata (= 1,102 gr) indirilmiştir⁴⁰. Bu ikinci tipin yarım akça ağırlığında olanları da bulunmaktadır ve bunların esas vezni 2 3/4 karat (= 0,551 gr)'dır⁴¹. Yine 806 tarihinde Ankara'da⁴² Meh-

37 1 karat = 0,200.437 gr olduğundan 5 karat = 1,002.185 = 1,002 gramdır. Rumî sistemde iki habbe 0,100 gr geldiğinden 5 1/2 karat = 1,102 gr olur.

38 Bk. aynı tablo. Hasan Ferid (*a.g.e.*, I, 167), Emir Süleyman'ın akçalarının, babası zamanındakiler gibi, 6 karat vezninde olduğunu bildiriyor. Ali Bey («Emir Süleyman Han Sikkeleri», *TTEM*, 14. sene, nr. 6 (83), s. 354-6), Emir Süleyman'ın 806 tarihli akçalarının 5 1/4 karat ile 6 karat arasında değiştiklerini, 813 tarihli Edirne'de darbedilmiş bir akçasının da 5 3/4 karat olduğunu belirttikten sonra bütün akçaların esas vezinlerini 6 karat olarak veriyor. Ekrem Kolerkılıç (*a.g.e.*, s. 19), Emir Süleyman'ın bütün akçalarını 5 1/2 karat olduğunu kaydediyor. Halil Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 51), Emir Süleyman'ın 806 ve 811'de olmak üzere iki sikke tecdidi yaptığını söylüyor, fakat karat ve gram cinsinden ağırlıklarını vermiyor.

39 Bu akçaların birinci tipinde darb yerinin imlâsı Bursa (ر.س) olarak yazılmış olup, ikincilerinin darb mahallerinde Bursa (ر.س) imlâsı kullanılmıştır.

40 Bk. Tablo 4. Hasan Ferid (*a.g.e.*, I, 168), Mehmed Çelebi'nin Timur'un namını ilâve ederek Bursa'da kestirdiği sikkelerinin veznen «Akça-i Osmânî» ağırlığında (= 6 karat) olduklarını; buna mukabil Ali Bey «Mehmed Çelebi», *TTEM*, 15. sene, nr. 8 (85), s. 103), Bursa'da Timur namına kesilen akçaların 5 1/2 karat ile 5 karat arasında değiştiklerini bildiriyor. Ekrem Kolerkılıç (*a.g.e.*, s. 20), 806 tarihli bu akçaların ilk defa 5 3/4, sonra 5 1/2 karat olarak darbedildiklerini kaydediyor.

41 Diğer tam vezindeki akçalarla aynı çapta 11-12 mm olan bu yarım akçaların ağırlıkları 2 3/4 karat, yani 0,551 gramdır. Çünkü 1 karat = 0,200.437 gr olduğundan 2 karat = 0,400.874 = 0,401 gr olur. 3 habbe de 0,150 gr geldi-

med Çelebi'nin kendi adına darbettirdiği akçaları da 6 karat ağırlığındadırlar. Kendisinin 808 (1405-6)'de, İsa Çelebi'yi Eskişehir'de adamları vasıtasıyla yakalatarak boğdurtmasından⁴³ sonra, Amasya'da kestirttiği akçaları önce 6 karat olarak darbedilmiş, sonra ikinci tecdidde devalüe edilerek 5 3/4 karata indirilmiştir. Ayrıca yine bu tarihte aynı şehirde kestirilen ikinci tertibden yarım akçalar da vardır ki bunların vezni de 2 3/4 karatdır⁴⁴. 808 tarihli Amasya'da bastırılan akçaların «Hasbiya'llâh = Allah'a medyûnum» duâ ve niyâz ibaresini taşıyan ikinci bir tipi daha mevcuttur ki bunlar da evvela 6 karat, sonra 5 3/4 karat olarak darbedilmişlerdir⁴⁵. Bunlardan ilk tertip olanların yarımlikları da bulunmaktadır ve 3 karat (= 0,601 gr)⁴⁶ veznindedirler. Yine aynı tarihli Amasya darbhanesinde kestirilen sikkelerin üçüncü bir tipi de «Sahh» ibareli⁴⁷ olup vezinleri de 6 karatdır. Bu şehzadenin, Emir Süleyman'ın Anadolu'ya geçmesi üzerine tekrar çekildiği Amasya şehrinde bastırttığı 810 (1407) tarihli akçaları ise yine devalüe edilerek 5 1/2 karata indirilmiştir. Nihayet Musa Çelebi'nin, Emir Süleyman'ı öldürttüğünü haber aldığı zaman Bursa'da kestirttiği 813 (1410) tarihli son akçalarının da 5 1/2 karat olduğunun tesbit edilmesi⁴⁸ onun son tecdidinde sikkesini bir evvelki akçalarının vezninde bıraktığını göstermektedir. Kendisinin Amasya, Ankara ve Bursa'da darbettirdiği tarihsiz akçalarına gelince 1, - gr ile 1,42 gr arasında değıştiklerinden standard ağırlığı kat'i olarak belirleyebilmek zor görülmektedir. Sadece bu akçaların 7 karat (= 1,403 gr) ile 5 karat (= 1,002 gr) ağırlıkta olduklarını, birden fazla olarak tecdid edildiklerini ve en çok iki

ğinden 2 3/4 karat = 0,551 gr olması gerekir. Elde mevcut tek sikke çok aşınmış olduğundan en fazla 2 karat (= 0,401 gr) gelebilmektedir.

42 Paralar üzerinde, o zamanki isimle, Engüriye şeklinde görülmektedir.

43 Hoca Sadeddin Efendi (*a.g.e.*, I, 235); Behiştî, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, British Library, Add. 7869, 59 b.

44 Tam ağırlıktaki akçalarla aynı çapta olan bu yarım akçaların elde mevcut olanları aşınmış olduklarından en fazla 2 1/2 karat (= 0,501 gr) vezne sahiptirler.

45 Bk. aynı tablo.

46 1 karat = 0,200.437 gr olduğuna göre 3 karat = 0,200.437 X 3 = 0,601.311 = 0,601 gramdır.

47 Doğrudur, yanlışsızdır manâsındaki bu kelime, sikkeler üzerine konulduğunda ayarlarının sahih ve tam olduğunu belirtir.

48 Bk. Tablo 5.

vezinde 6 karat ve 5 3/4 karat etrafında toplandıklarını söyleyebiliriz⁴⁹. Ayrıca tarih taşımayan Bursa'da kestirdiği 2 3/4 veya 2 1/2 karat (= 0,501 gr) ağırlığında yarım akçaları da vardır⁵⁰.

Musa Çelebi üç akça tecdidi yapmıştır. 813 (1410) tarihinde Edirne'de kestirdiği akçaları iki defa yenilenmişlerdir⁵¹. Fakat her iki tip akçaların da 6 karat ağırlığında olduğunu söylemeliyiz⁵². Yine bu tarihte bastırdığı darb yeri bulunmayan akçaların vezinleri ise en ziyade 1,15 gr geldiğinden vezinlerini 5 3/4 karat olarak kabul etmek mümkün görülmektedir⁵³.

Mustafa Çelebi'nin iki akça tecdidi yaptığı bilinmektedir. Tarihsiz ve Serez'de kestirilen akçaları 6 karat ağırlığındadırlar⁵⁴. 824 (1421)'de Edirne'de bastırdığı akçaların ise en çok 5 3/4 karatda toplandıklarının anlaşılması son tecdidinde akça vezninin 1 habbe düşürüldüğüne delil olmaktadır⁵⁵.

Netice olarak Yıldırım Bayezid'in şehzadelerinden herbirinin akçalarının muhtelif ağırlıkta olmaları ve dolayısıyla vezinlerde bir

49 Bk. aynı tablo. Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 51), Mehmed Çelebi'nin 806 tarihli Timur ile müşterek olarak darbettirdiği akçaları ile, Timur'un adını yazdırmadığı akçaları olmak üzere iki tip akçasından bahsediyor, fakat ağırlıklarını vermiyor.

50 2 karat, $0,200.437 \times 2 = 0,401$ gr geldiğinden ve 2 habbe de 0,100 gr olduğundan 2 1/2 karat = 0,501 gr olur. Gördüğümüz yarım akçanın ağırlığı eksik olup 0,40 gramdır. Aşınmış olduğu düşünülürse en az 5 karat (= 1,002 gr)'ın yarı ağırlığında olması lazım gelir.

51 Musa Çelebi'nin Edirne'de 813 tarihiyle kestirdiği akçaların motif bakımından farklılık gösteren iki tipi vardır. Bunların birinci tipinde «saâdet düğümü» yer almakta olup, diğerinde bu motif yoktur. Buradan bu akçaların iki defa tecdid edildikleri anlaşılıyor.

52 Kolerkiş (*a.g.e.*, s. 19), Musa Çelebi'nin Edirne'de kestirdiği akçaların veznini 5 3/4 karat olarak veriyor. Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 51), Musa Çelebi'nin saltanatının sikke tecdidi yapacak kadar uzun sürmediğini bildiriyor.

53 Bk. aynı tablo.

54 Ali Bey («Mustafa Çelebi», *TTEM*, 15. sene, nr. 12 (89), s. 388) ve Kolerkiş (*a.g.e.*, s. 21), Mustafa Çelebi'nin Serez'de kesilen akçalarının vezninin 6 karat olduğunu kaydediyorlar.

55 Bk. aynı tablo. Ali Bey (*a.g.m.*, s. 388)'in Edirne'de basılmış 824 tarihli akça için verdiği vezin 5 1/2 karatdır. Halil Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 51), Mustafa Çelebi'nin de, Musa Çelebi gibi, sikke yenilemesi yapacak kadar uzun süre saltanat sürmediğini bildiriyor.

istikrar görülememesi, «Fetret Deyri»nde I. Bayezid zamanındaki sikke nizamının korunamadığını göstermektedir.

Mehmed Çelebi'nin saltanatda rakipsiz kaldıktan ve Osmanlı ülkesinin birliğini sağladıktan sonra 816 (1413)'de cülusu münasebetiyle Amasya, Ayasulug (Ayasuluk), Balad, Bursa, Edirne, Karahisar, Karesi, Serez (= Siroz) darbhanelerinde bastırmış olduğu akçaları çok muhtelif vezindedirler. Öyleki bu akçalar arasında 6 3/4 karat (= 1,353 gr)'dan daha ağır olanları olduğu gibi 4 3/4 karatdan (= 0,952 gr)⁵⁶ daha hafif olanları da bulunmaktadır. Bu da para işlerinin henüz bir istikrara kavuşturulamadığını göstermektedir. Bu sebeble, bu çeşitli vezinlerdeki akçalardan hangisinin ağırlığının nizamî vezni temsil ettiğini tayin güçtür. Fakat ekseriyetinin 6 karat, yani 1,20 gr ile 1,18 gr civarında toplanması, ayrıca bu vezinden daha ağır olan akçaların bulunması⁵⁷, onun babasının zamanındaki 6 karatlık vezne avdet ettiğini düşündürmektedir⁵⁸. I. Mehmed'in 822 (1419)'de kardeşi Mustafa Çelebi'nin kendisine mağlub olup, saltanat mücadelesini kaybederek sığındığı Bizans imparatoru Manuel tarafından rehin olarak Limni adasına gönderilmesinden⁵⁹ sonra Amasya, Ayasulug, Bursa, Edirne ve Serez'de kestirdiği akçalarına gelince en çok iki vezinde 6 ve 5 3/4 karat ağırlığında toplanmaktadırlar. Anlaşıldığına göre bu çeşit akçalar iki defa yenilenmiş, önce I. Bayezid sikkeleri vezninde darbedilen akçalar, daha sonra 1 habbe indirilerek 5 3/4 karat olarak kabul edilmiştir⁶⁰. Böylece I. Mehmed'in,

56 .1 karat = 0,200.437 gr olduğuna göre 4 karat = 0,200.437 X 4 = 0,801.748 = 0,802 gramdır. 3 habbe de 0,150 gr geldiğinden 4 3/4 karat = 0,952 gr olur.

57 Bk. Tablo 6.

58 Ali Bey («Çelebi Sultan Mehmed'in Sikkeleri», *TTEM*, 16. sene, nr. 13 (90), s. 47), I. Mehmed'in çelebiliği esnasında kestirdiği akçalar 5 1/2 karat iken 816 senesinde cülusu münasebetiyle darbettirdiği akçaların 6 karat, hatta 6 1/4 karat olduklarını söylüyor: Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 39), I. Mehmed'in 816 tarihiyle darbettirdiği akçaların içinde 6 karatdan daha ağır olanlarının bulunması dolayısıyla onun, babası I. Bayezid'in esas olarak tuttuğu 5 3/4 karatlık akça veznini yükselttiği zannında olduğunu bildiriyor.

59 Dukas, *Bizans Tarihi*, Mirmiroğlu ter., İstanbul 1956, s. 71-73.

60 Bk. Tablo 7. Ali Bey (*a.g.m.*, göst. yer), 822 tarihli akçaların önce 5 3/4 karat, sonra 5 1/2, daha sonra 5 1/4 karat olarak darbedilip nihayet vezinlerinin 5 karata kadar indirildiklerini, bunların da kendisinin çelebiliği zamanındaki silik akçalarının ağırlığında olduğunu bildiriyor. Sahillioğlu (*a.g.t.*,

babasının zamanındaki vezni koruyamadığını ve akçalarını devalüe ettiğini söylemek mümkün görünmektedir⁶¹.

II. Murad'ın akçalarını 824 (1421) ve 825 (1422)'de birer, 834 (1430-31)'de iki defa olmak üzere dört defa yenilediği anlaşılmaktadır. Kendisinin 824'de Bursa'da cülusunu müteakip bastırmış olduğu akçaları $5 \frac{3}{4}$ karat ağırlığındadırlar⁶². Böylece II. Murad'm, babası I. Mehmed zamanındaki akça veznini muhafaza ettiği görülmektedir. 824'de Rumeli'de satanat davasına kalkışan amcası Mustafa Çelebi'yi önce 825'de Uluabad'da mağub edip, sonra Kızılağaç Yenicesi'nde onu yakalatarak idam ettirdikten sonra Edirne'de tahta çıkan II. Murad⁶³, aynı tarihte Amasya, Ankara, Ayasulug, Bursa, Edirne ve Serez'de tuğralı akçalar kestirmiştir. Bunların ağırlıklarının da ekseriyetinin $5 \frac{3}{4}$ karat gelmesi onun bu tecdidinde akça veznini muhafaza ettiğini göstermektedir⁶⁴. II. Murad son sikke tecdidini 834 tarihinde

I, 39), I. Mehmed'in 822 tarihli akçaları hakkında, «bunların $5 \frac{3}{4}$ ve $5 \frac{1}{2}$ karat hizasında toplanmaları onun babası zamanındaki vezne avdet ettiğini düşündürmektedir» demektedir.

61 Akdağ (*a.g.m.*, s. 517), I. Mehmed zamanında sikke yenilemeleri için tarih belirtmeden akçaların vezni hakkında umumî bir rakam veriyor ve onun 100 dirhem gümüşten 266,5 akçe kestirdiğini bildiriyor. Buna göre akçanın vezninin 1,153 gr olması icab eder. Çünkü 100 dirhem gümüşten 266,5 kesilirse 1 dirhemden 2,665 akça kesilmesi gerekir. 2,665 akça 1 dirhemden kesilirse ve dirhem ağırlığı da Tebrizî sisteme göre 3,072 gr olduğuna göre 1 akçanın ağırlığı $3,072 : 2,665 = 1,152.720 = 1,153$ gr olur. Bu da $5 \frac{3}{4}$ karatın ($=1,152$ gr) karşılığı bir vezni göstermektedir.

62 Bk. Tablo 8. Ali Bey («Murâd-ı sâni Sikkeleri», *TTEM*, 16. sene, nr. 14 (91), s. 80), II. Murad'ın 824 tarihli Bursa'da kestirdiği akçalarını $5 \frac{3}{4}$ karat olarak veriyor. Halil Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 40), 824 tarihli akçaların $5 \frac{3}{4}$ karat olduğunu ve babasının son tecdidindeki akçaların veznini koruduğunu kaydediyor. Akdağ (*a.g.m.*, s. 517), II. Murad'm ilk önce 100 dirhem gümüşten 320 akça kestirdiğini bildiriyor ki bu da 824 tarihli ilk sikke yenilemesi oluyor. Bu hesaba göre 1 akçanın ağırlığının 0,960 gr olması gerekir. Çünkü 100 dirhem gümüşten 320 akça kesildiğine göre 1 dirhem gümüşten 3,2 akça kesilmesi icab eder. Buna göre de 1 akçanın ağırlığı, Tebriz sistemindeki dirhem ağırlığı 3,072 gr olduğundan, $3,072 : 3,2 = 0,960$ gr olur. Bu da $4 \frac{3}{4}$ karatın ($= 0,952$ gr) karşılığıdır. Fakat akça vezninin henüz bu kadar düşmediğini hemen söylemeliyiz.

63 *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân*, s. 58-59.

64 Ali Bey (*a.g.m.*, göst. yer), 825 tarihli akçaların da $5 \frac{1}{4}$ karat sıklığında olduklarını bildiriyor. Halil Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 39-40), katalogları tertib eden zevatın sikkeler üzerindeki onlar hanesinde bulunan 2 ve 3 rakamla-

yapmıştır⁶⁵. Amasya, Ayasulug, Bursa, Edirne, Novaberda ve Serez darbanelerinde basılan akçaların da iki defa yenilendiği görülmektedir. Bu tarihli akçaların 1,15 ve 1,10 gr civarında toplanmasından⁶⁶ anlaşılmaktadır ki II. Murad önce 5 3/4 karat olarak bastıracağı akçalarının ağırlığını, ikinci yenilemesinde 1 habbe düşürmüş ve 5 1/2 karata indirmiştir⁶⁷. Osmanlı kroniklerinden Oruc b. Âdil, 834 tarihinde 1 lodra yani 100 dirhem gümüşten 260 adet akça kestirildiğini bildiriyor⁶⁸ ki bu takdirde 1,182 gr olması gereken 1 akçanın ağırlığı⁶⁹ II. Murad'ın bu tarihli ilk sikkelerine ait olmuş oluyor.

rını okurken hataya düşmelerinin muhtemel olduğunu, bu yüzden 825 tarihli akçaların 835 okunması gerekeceğini, eğer II. Murad 825'de sikke tecdidini yapmış ise halkın hoşnutsuzluğunu gerektirmeyecek mühim bir hadisenin vukubulmuş olması icab ettiğini bildirmektedir. Akdağ (*a.g.m.*, göst. yer)'da ikinci sırada gösterilen «100 dirhem gümüşten 290,7 akça kesildi» ifadesi herhalde 825 tarihli ikinci tecdidini bildiriyor olmalıdır. Eğer böyle ise 1 akçanın ağırlığının aynı hesaplama ile $3,072 : 2,907 = 1,056$ gr olması gerekir. Bu da 5 1/4 karatın (= 1,052 gr) karşılığı olur. Ancak bu vezin II. Murad'ın ilk sikke darbına nazaran 2 habelik bir artışı göstermektedir ki buradan akçanın takviye edilmiş olduğu manası çıkar. Halbuki kanaatimizce böyle bir şey bahis konusu olamaz.

65 *Anonim*, s. 65. Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 40), II. Murad'ın ikinci defa tahta geçtiğinde bir sikke tecdidinden daha bahsediyor ve akçaların ağırlığını 5 1/4 karata düşürdüğünü söylüyor. Bunların, Fatih'in 848 tarihli akçalarının vezninde olup onun sikkelerinden sonra basıldığını, 835 tarihine göre bunun bir devalüasyon olduğunu ve babasının da bu vezni muhafaza ettiğini bildiriyor. Tabiiyle bu bilgiler tamamen yanlıştır. Zira II. Mehmed, 848-850 (Ağustos 1444-Ağustos 1446) arasında hükümdar bulunduğundan (bk. İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler Ve Vesikalar I*, Ankara 1954, s. 36, 101), II. Murad'ın 848'de ikinci cülusu bahis konusu olamayacağı gibi, onun bahsettiği II. Murad'ın 848 tarihli sikkeleri de esasında Fatih'e ait akçalardır (Aş. bk).

66. Bk. Tablo 9.

67 İnalçık (*Vesikalar*, s. 95), Halil Edhem'in Meskûkât-ı Osmâniye isimli kataloguna dayanarak II. Murad'ın 834'de bastıracağı akçaların üç değişik vezinde 5 3/4; 5 1/2; 5 1/4 karatda toplandıklarını bildiriyor.

68 Oruc, *a.g.e.*, s. 114.

69 100 dirhem gümüşten 260 adet akça kesilirse 1 dirhem gümüşten 2,6 adet akça kesilmesi icab eder. Osmanlı imparatorluğunda II. Mustafa devrine kadar geçerli olan Tebriz ağırlık ölçüleri sistemine göre 1 dirhem ağırlığı 3,072 gramdır. 2,6 akça 1 dirhem gümüşten kesilirse ve dirhem ağırlığı da 3,072 gr ise 1 akçanın ağırlığı $3,072 : 2,6 = 1,181,538 = 1,182$ gr olur.

Netice olarak II. Murad, ilk iki sikke yenilemesinde akçalarının veznine dokunmamakla beraber 834 tarihiyle yaptığı ikinci tecdidinde akçalarını devalüe etmiştir.

Fatih'in akça üzerindeki tarihlere göre altı defa sikke tecdidi yaptığını daha evvel söylemiş idik. Fakat kendisinin her tecdiden sikkelerinin bazen birden fazla darbedildikleri de vâkidir. Nitekim II. Mehmed, 848 (1444)'de ilk cülusunu⁷⁰ mütakib çıkardığı akçalarını iki defa yenilemiştir. Bunlardan Amasya, Ayasulug, Bursa, Edirne, Serez'de darbedilen ilk akçaları 5 1/4 karat (= 1,052)⁷¹ vezninde; Bursa, Edirne ve Serez'de kestirilen ikinci tip akçaları⁷² ise 5 karat (= 1,002 gr) ağırlığındadırlar⁷³. Fatih'in 848 tarihli ilk tec-

70 Fatih'in ilk defa tahta çıkışı 1444 yılının Ağustos ayı başlarındadır (İnalçık, *Vesikalar*, s. 36).

71 Rumî sistemde 5 karat = 0,200.437 X 5 = 1,002.185 = 1,002 gr; 1 habbe 0,050 gr. olduğundan 5 1/4 karat = 1,052 gr olur.

72 Mehmed b. Murad yazılışında, «bin (ب)» kelimesi değişik iki yerde bulunmaktadır. Bundan dolayı 848'de Bursa, Edirne ve Serez'de darbedilen ikinci gurub akçalar II. Murad'a ait zannedilmiş, bu da birçok karışıklıklara sebep olmuştur.

73 Bk. Tablo 10. Ali Bey («Fatih zamanında akça ne idi?», *TOEM*, 8-11. sene, nr. 49-62, s. 59); Kolerkılıç (*a.g.e.*, s. 24), 848 tarihli akçaların 5 1/4 karat olduğunu söylüyorlar. Hasan Ferid (*a.g.e.*, I, 169), veznin 5 karata düşürüldüğünü bildiriyor. İnalçık (*Vesikalar*, s. 95-96), devletin maî sıkıntı içinde bulunduğu için akçalarının düşük ağırlıkta bastırıldığını bildirmektedir. Yine müellifin ifadesine göre son iki yıl içinde yapılan dört seferde devlet kazançlı olmadığı gibi, Osmanlı ülkesi istilâlara uğrayarak yıkılıp yıkılmış; birçok yerlerin Sırp Despotu Brankoviç'e ve Karaman-oğlu İbrahim Bey'e geri verilmesi; Arnavutluk, Sırbistan ve Tesalya'da ısyanlar çıkması; son harpler neticesinde devletin, ücretli asker miktarı da artırıldığından askere maaş yetiştirilememesi; ayrıca Novaberda (Novobrd) gümüş madenlerinin Sırp despotuna terkedilmesi gümüş darlığını arttırmış, bu şartlar neticesinde devlet akçadaki gümüş miktarını düşürmek mecburiyetinde kalmıştır. Kendisi, II. Mehmed'in 848'de Edirne, Amasya, Bursa, Ayasulug ve Serez'de bastırıldığı akçaların 834'deki vezni muhafaza ettiğini, fakat Edirne, Serez ve Bursa'da kesilen ikinci tertib akçaların 5 karata düşürüldüğünü bildirmektedir. Ancak bu fikre katılamıyoruz. Müellif 834'deki akçaların 3 defa tecdid edilerek son tecdidde veznin 5 1/4 karata düşürüldüğünü kabul ettiğinden (yk. bk.) 848'de ilk basılan akçaların önceki vezni muhafaza ettiğini bildiriyorsa da bize göre II. Murad'm 834 tarihli son yenilemesindeki akçaları 5 1/2 karat; 848'de Fatih'in ilk tecdidindeki akçaları ise 5 1/4 karat ağırlığındadır. Bu bakımdan biz 834'deki son darbedilen akçaların nizamî ağırlığının 848'de

didde babasının 5 1/2 karatlık akçasını 1 habbe indirerek 5 1/4 karata düşürmesi kendisinin tahttan indirilmesinin sebeplerinden biridir. Gerçi Osmanlı kroniklerinde II. Murad'ın 2. defa cülus etmesi 850 (1446)'da Edirne'de vuku bulan «Buçuktepe vakası»ndan sonra gösterilmektedir. Sadrazam Çandarlı Halil Paşa'nın taraftarı olduğu eski padişah II. Murad'ı tahta çıkarmak için yeniçerileri tahrik ederek, bu sayede kendisine muhalif olan II. Mehmed'in taraftarlarını da bertaraf etmek istemesi isyana sebep olmuştur⁷⁴. Ancak neticede kul taifesini teskin etmek için yeniçerilerin ulufelerinin yarımşar akça arttırıldığıнын bildirilmesi⁷⁵ isyanın para devalüasyonu ile alakasını gösterir⁷⁶. Fatih, ikinci sikke tecdidini 855 (1451)'de yapmış, bunları da iki defa yenilemiştir. Önce Amasya, Ayasulug, Bursa, Edirne ve Serez'de bastırıldığı akçalarını, 5 karat olan 848 tarihli ikinci gurub akçaların vezninde darbettirmiş, sonra ikinci yenilemesinde bu darphanelerde kestirdiği akçalarına Novaberda'yı⁷⁷ da ilâve ederek bu

de muhafaza edildiğini değil, aksine bu tarihte 1 habbe indirildiği kanaatindeyiz. Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 40-41), Fatih'in 6 sikke tecdidi yaptığını, bu münasebetle de akçalarını devalüe ettiğini bildirmektedir. Yine müellif, Fatih'in her tecdidinin aynı şekilde bir devalüasyon olup olmadığını bir vesikaya dayanarak isbat etmek mümkün olmadığını, fakat katalogların incelenmesi ile akçaların ağırlıklarının her tecdidde bir evvelkine nazaran umumiyetle birer habbe daha hafif olduğu görüldüğünden buna dayanarak kendisinin her defa akçasını tecdid ederken ağırlığını da bir habbe miktarı düşürdüğünün tahmin edilebileceğini kaydetmektedir. Yine müellif, II. Mehmed'in ilk cülusunda çıkardığı akçaların veznini 5 1/4 karat olarak vermektedir ki biz de kendisinin fikrinde katılıyoruz.

74 İnalçık, *Vesikalar*, s. 93.

75 Süleyman Südi (*a.g.e.*, s. 27)'de yeniçeri isyanından bahsedildikten sonra, «ve bu sebeble askerın ulufelerine buçuk akça zammolunarak yevmiyeleri üçerbuçuk akçaya iblâğ edilmiştir» denilmektedir.

76 Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 41), II. Murad zamanında ulufe olarak askere verilen 3 akça, Fatih'in daha düşük vezindeki 3,5 akçasına eşit olarak kabul edilirse Fatih'in bu çeşit akçalarının her birinin 1,012 gr olması gerektiğini kaydetmekte, II. Murad'm 834 tarihli akçaları 1,181 gr olduğundan 3 akçası $3 \times 1,181 = 3,543$ gr edip, bunu 3,5'a taksim edersek 1,012 gr geleceğini, bunun da Rumî sistemdeki 5 karatdan (=1,002 gr) biraz fazla, 5 1/4 karatlık bir vezni gösterdiğini bildirmektedir.

77 II. Murad, 834 (1430-31)'de Novaberda (Novobrdó)'da akçalar kestirdiği halde bu şehrin Cumâdel-ülâ 848 (Ağustos 1444)'de Segedin muahedesi şartlarına göre Sırp Despotu Brankoviç'e iade edilmesinden (İnalçık, *Vesikalar*, s. 46-47, 64) dolayı Fatih'in 848 tarihli akçalarında bu darb yerine rast-

tip sikkelerini 1 habbe aşağı ağırlıkta $4 \frac{3}{4}$ karat (= 0,952 gr)⁷⁸ olarak bastırmıştır⁷⁹. Fatih, 865 (1460-61) tarihli sikke yenilemesini de, evvelkiler gibi, iki defa yapmıştır. Evvelâ Amasya, Ayasulug, Bursa, Edirne, İstanbul⁸⁰, Novaberda ve Serez darbhanelerinde bas-

lanmamaktadır. Fatih'in 855 tarihli ikinci tip akçaları içinde Novaberda'da darbedilenler varsa da şehrin yeniden zaptı 859 (1455) tarihinde olduğundan (bk. Tursun Bey, *Tarih-i Ebû'l-Feth*, ngr. Mertol Tulum, İstanbul 1977, s. 78), bu sikkelerin de o tarihten sonra kesilmiş olmaları gerekir.

78 1 karat = 0,200.437 gr olduğundan 4 karat = 0,801.748 = 0,802 gramdır. 1 karatın 3 habbesi de 0,150 gr ettiğinden $4 \frac{3}{4}$ karat = 0,952 gr olur.

79 Bk. aynı tablo. Ali Bey ve Ekrem Kolerkuş, göst. yerler, 855 tarihli Fatih akçalarını, 848 tarihli gibi, $5 \frac{1}{4}$ karat olarak veriyorlar. Akdağ (*a.g.m.*, s. 517), 854 (1450)'de 100 dirhem gümüşten 375,5 akça kesildiğini bildiriyor. Bu takdirde 1 akçanın ağırlığının 0,818 gr olması gerekir. Çünkü 100 dirhem gümüşten 375,5 akça kesilirse 1 dirhem gümüşten 3,755 akça kesilmesi icab eder. Tebriz dirheminin ağırlığı 3,072 gr olduğundan 1 akçanın ağırlığının $3,072 : 3,755 = 0,818.109 = 0,818$ gr olması gerekir. Ancak bu 4 karatdan ($0,200 \times 4 = 0,801.748 = 0,802$ gr) biraz fazla bir vezni gösterir ki bu da çok düşük bir ağırlıktır. İncelik («Türkiye'nin İktisadî Vaziyeti Üzerinde Bir Tenkid Münasebetiyle», s. 678), H. 855'de 100 dirhem gümüşten asgarî 278, azamî 457 akça kesildiğini kaydediyor. Eğer 100 dirhem gümüşten 278 akça kesilirse 1 akçanın ağırlığı $3,072 : 2,78 = 1,105$ gr olur ki bu $5 \frac{1}{2}$ karata (= 1,102 gr) eşittir. 100 dirhem gümüşten 457 akça kesilirse bu takdirde 1 akçanın vezni $3,072 : 4,57 = 0,672$ gr olması gerekir. Bu da $3 \frac{1}{2}$ karatdan ($3 \text{ karat} = 0,200.437 \times 3 = 0,601.311 = 0,601$ gramdır. 2 habbe = 0,100 gr olduğuna göre $3 \frac{1}{2}$ karat = 0,701 gr eder) de az bir ağırlığı gösterir. Yine aynı müellif («Mehmed II.» mad., *İA*, VII, 532 b), Fatih'in her yeni akça çıkardığında akçayı beşte bir eksikliğine değiştirdiğini, yani her yeni akçanın eskilerinden $\frac{1}{5}$ nisbetinde hafif olduğunu ifade ediyor. Kendisi 848 tarihli ilk gurup sikkeleri $5 \frac{1}{4}$ karat (= 1,052 gr) olarak kabul ettiğinden bundan beşte bir nisbetinde eksik akçaların $1,052 - 0,210 = 0,842$ gr olması gerekir ki bu da $4 \frac{1}{4}$ karata (4 karat = 0,802 gramdır. 1 habbe de 0,050 gr olduğundan $4 \frac{1}{4}$ karat 0,852 gr olur) eşittir. Belin (*Türkiye İktisadî Tarihi Hakkında Tetkikler*, M. Ziya ter., İstanbul 1931, s. 100), 855 (1451)'den itibaren Fatih'in her çıkardığı yeni akçaların oniki tanesinin ancak eski on akçaya eşit olduğunu söylemektedir. 848 tarihli II. Mehmed'in ilk akçaları $5 \frac{1}{4}$ karat (= 1,052 gr) olup bunun $\frac{10}{12}$ 'si = $0,876.666 = 0,877$ gr olur ki bu da $4 \frac{1}{4}$ karatın karşılığıdır. Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, göst. yer), 848 tarihli tecdidde akçanın vezninin 1,012 gr olduğunu, Fatih'in müteakib her tecdidde akçayı daima birer habbe (yani 50 mgr) düşürmüş olduğu kabul edilirse 855 tarihli akçaların da 0,980 gr olması gerektiğini söylemektedir.

80 Bu akçalar, İstanbul'un 20 Cumâdel-ülâ 857 (29 Mayıs 1453)'de fethinden sonra kestirilen ilk gümüş sikkeler olmaktadır.

tırdığı akçaların vezinlerini, 855 tarihli ikinci tecdiddeki akçaların ağırlığında yani $4 \frac{3}{4}$ karat olarak kestirmiş, daha sonra vezni 1 habbe indirmek suretiyle aynı darbhanelerde $4 \frac{1}{2}$ karatlık (= 0,902 gr)⁸¹ yeni akçalar darbettirmiştir⁸². II. Mehmed'in 875 (1470-71) tarihinde yaptığı sikke yenilemesi bir revalüasyon mahiyetindedir. Çünkü bu tarihte Amasya, Ayasulug, Bursa, Edirne, İstanbul, Konya, Novaberda ve Serez darbhanelerinde bastırıldığı ilk akçalar, 865 tarihini taşıyan ve $4 \frac{1}{2}$ karat (= 0,902 gr) gelen ikinci gurup akçaların vezninde değil; aksine 865 tarihli ilk gurup akçaların ağırlığında, yani $4 \frac{3}{4}$ karat (= 0,952 gr) olarak darbedilmişlerdir. Esasen Fatih ve II. Bayezid devriyle ilgili olan «*Kanunnâme-i Sultânî*»nin 100 dirhem gümüşten 330 akça kesildiğini bildirmesi⁸³ bu tarihli bir akçanın 0,931 gr olması gerektiğini göstermektedir⁸⁴ ki bu da Fatih'in akçanın veznini bir miktar yükselttiğine delâlet etmektedir. Yine aynı tarihte «Muhammed Hânî» diye adlandırılan «on akçalıklar» da

81 1 karat = 0,200.437 gr olduğundan 4 karat = 0,801.748 = 0,802 gramdır. 1 karatın 2 habbesi de 0,100 gr ettiğinden $4 \frac{1}{2}$ karat = 0,902 gr olur.

82 Bk. aynı tablo. Ali Bey ve Kolerkılıç, göst. yerler, 865 tarihli akçaları $4 \frac{3}{4}$ karat olarak bildiriyorlar. Akdağ (a.g.m., göst. yer), 1462'de 100 dirhem gümüşten 300 akça kesildiğini kaydediyor. Bu takdirde 1 akçanın ağırlığı $3,072 : 3 = 1,024$ gr olması icab eder. Bu da $5 \frac{1}{4}$ karat (= 1,052 gr)'dan az, 5 karat (= 1,002 gr)'dan fazla bir ağırlığı gösterir. İnalçık («Türkiye'nin İktisadî Vaziyeti Üzerinde Bir Tenkid Münasebetiyle», göst. yer), H. 865 (1460-61)'de 100 dirhem gümüşten en az 337, en fazla 400 akça kesildiğine işaret ediyor. Buna göre eğer 100 dirhem gümüşten 337 akça kesilirse 1 akçanın ağırlığı $3,072 : 3,37 = 0,911.572 = 0,912$ gr; 400 akça kesilirse 1 akçanın vezni $3,072 : 4 = 0,768$ gr olur. Bunlar da $4 \frac{1}{4}$ karat (= 0,902 gr) ve $3 \frac{3}{4}$ karat (= 0,752 gr)'lık ağırlıkları bildirirler. Yine aynı müellifin («Mehmed II.», İA, göst. yer), her tecdidde akçaların bir evvelkinden $\frac{1}{5}$ nisbetinde hafif olduğunu kaydetmesine göre, 855 tarihinde 0,842 gr olan akçalardan (yk. bk.) $\frac{1}{5}$ nisbetinde hafif gelen akçaların ağırlığının $0,842 - 0,168.4 = 0,674.6 = 0,675$ gr olması icab eder ki bu da $3 \frac{1}{2}$ karatdan (= 0,702 gr) da az bir vezindir. Belin (a.g.e., göst. yer)'de her tecdidde yeni 12 akçanın eski 10 akçaya eşit olduğu ifade edildiği ve Fatih'in 855'deki akçaları 0,877 gr olarak bildirildiğine göre (yk. bk.) bunun $\frac{10}{12}$ 'si, $0,730.833$ gr = 0,731 gr olur ki bu da $3 \frac{3}{4}$ karatdan (= 0,752 gr) daha az bir vezni gösterir. Sahillioğlu (a.g.t., I, göst. yer), bu çeşit akçaların bir evvelki tecdidde göre 1 habbe eksik olup, ağırlığının 0,931 gr olması gerektiğini söylüyor.

83 *Kanunnâme-i Sultânî*, s. 19, hük. 13; s. 23, hük. 15.

84 100 dirhem gümüşten 330; 1 dirhem gümüşten 3,3 akça kesildiğine göre, 1 akçanın ağırlığı $3,072 : 3,3 = 0,930.909 = 0,931$ gr olmalıdır.

darbedilmiştir⁸⁵. İstanbul ve Novaberda darbhanelerinde basılan bu onluk akçaların nizamî ağırlığı da 9,310 gr olup, bu da 2 dirhem, 14 karat ve 1 habbeden biraz fazla bir vezni göstermektedir⁸⁶. Fakat Fatih, akça veznini yine muhafaza etmemiş, aynı darbhanelerde kestirdiği ikinci gurub akçaların ağırlığını 1 habbe düşürmek suretiyle 4 1/2 karata indirmiştir ki bu devalüasyonla 865 tarihli ikinci gurub akçaların veznine yeniden avdet edildiği anlaşılmaktadır⁸⁷. Fatih'in beşinci sikke yenilemesi 880 (1475-76) da olmuştur ve bu tarihte Amasya, Bursa, Edirne, İstanbul, Serez ve Üsküp'de darbedilen akçaların vezni 3 3/4 karat, yani 0,752 gramdır⁸⁸. Anlaşıldığına göre bu tecdidi bir devalüasyon mahiyetinde olup bundan evvelki yenilemesinde 4 1/2 karat olan vezin 3 habbe (= 0.150 gr = 150 mgr)

85 *Kanunnâme-i Sultânî*, s. 23, hük. 15.

86 Rumî sistemde 1 dirhem 16 karat olduğuna göre 2 dirhem = 32 karatdır. 1 karat 0,200.437 gr olduğundan 32 karat = 0,200.437 X 32 = 6.413.984 = 6,414 gr gelir. Aynı şekilde 14 karat = 0,200.437 X 14 = 2,806.118 = 2,806 gr olup, 1 habbe de 0,050 gr geldiğinden 10 akçalıkların ağırlığının 6,414 + 2,806 + 0,050 = 9,270 gramdan biraz fazla olduğu anlaşılmaktadır.

87 Bk. Tablo 11. Ekrem Kolerkılıç (*a.g.e.*, göst. yer), 875 tarihli akçaları 4 1/4 karat olarak veriyor. Mustafa Akdağ (*a.g.m.*, göst. yer), 1470'de 100 dirhem gümüşten 337 akça kesildiğini kaydediyor. Bu durumda 1 akçanın ağırlığının 3,072 : 3,37 = 0,911.572 = 0,912 gr olması gerekir. Bu da 4 1/2 karat (= 0,902 gr)'dan biraz fazla bir vezindir. İnalçık («Türkiye'nin İktisadî Vaziyeti Üzerinde Bir Tenkid Münasebetiyle», göst. yer), 875 (1470-71)'de 100 dirhem gümüşten en az 355, en fazla 400 akça kesildiğini bildiriyor. Eğer 355 akça kesilirse 1 akçanın ağırlığı 3,072 : 3,55 = 0,865.352 = 0,865 gr olduğu gibi; 400 akça kesilirse 3,072 : 4 = 0,768 gr olması gerekir ki bunlar da 4 1/4 karat (= 0,852 gr) ile 3 3/4 karat (= 0,752 gr)'lık farklı iki ağırlığı bildirirler. Yine bu mîlîlîfin bildirdiğine göre («Mehmed II.», *İA*, göst. yer), 865 tarihinde 0,675 gr olarak gösterdiği akçalardan (yk. bk.), 1/5 nisbetinde hafif olan 875 tarihli akçaların 0,675 - 0,135 = 0,540 gr olması gerekir ki bu da 2 3/4 karatdan (2 karat = 0,200.437 X 2 = 0,400.874 = 0,401 gr ve 1 karatın 3 habbesi de 0,150 gr olduğundan 2 3/4 karat = 0,551 gr olur) daha az bir ağırlıktır. Belin (*a.g.e.*, göst. yer)'e göre ise 865 tarihli akçaların ağırlığı 0,731 gr (yk. bk.) ve 875 tarihli bunun 10/12'si olduğundan bunların vezninin 0,609.166 = 0,609 gr olması gerekir ki bu da 3 karatdan (= 0,200.437 X 3 = 0,601.311 = 0,601 gr) biraz yukarı bir ağırlığı göstermektedir. Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, göst. yer), 865'de 0,931 gr olan akça vezninin, 875 tarihinde 1 habbe indirildiğini ve bu tarihli akçaların 0,875 gr geldiğini ifade ediyor.

88 3 karat = 0,200.437 = 0,601.311 gramdır. 3 habbe 0,050.109 X 3 = 0,150.327 gr olduğundan 3 3/4 karat = 0,601.311 + 0,150.327 = 0,751.638 = 0,752 gr olur.

birden düşürülmüştür. Nitekim incelememize göre de bu tecdidden akçaların büyük çoğunluğunun 0.75 gramda toplanması, diğerlerinin bunun az altında -ki bunlar da 0,74; 0,73; 0,72 gramdırlar- gelmesi sikkenin büyük miktarda tağşış edildiği, yani içindeki gümüş miktarının azaltıldığı neticesini vermektedir⁸⁹. II. Mehmed'in 886 (1481) tarihinde yaptığı son sikke yenilemesi kanaatimizce bir devalüasyon değil, bir sikke tecdidi mahiyetindedir. Zira Amasya, Bursa, Edirne, İstanbul, Novaberda, Serez, Tire ve Üsküp'de bastırılan bu akçaların veznine dokunulmamış, 3 3/4 karat olarak muhafaza edilmiştir. Yaptığımız inceleme de bu tecdidde basılan akçaların en ziyade 0,75 gramda toplandığını bize göstermiştir⁹⁰. Esasen veznin düşürülmediğini başka şekilde de isbat etmek mümkündür. *Kanunnâme-i Sultânî*'de 886 tarihinde 100 dirhem gümüşten 400 akça kestirildiği bildirildiğine göre⁹¹ bu son sikke yenilemesindeki 1 akçanın ağırlığının 0,768 gr olması gerekir⁹².

89 Bk. Tablo 12. Ali Bey ve Kolerıklıç, göst. yerler, 885 tarihinde yapıldığını bildirdikleri fakat tarihin yanlış okunmasından aslında 880 tarihli olan sikke yenilemesinde akçaların veznini 3 3/4 karat olarak bildiriyorlar. Akdağ (*a.g.m.*, göst. yer), 1470'de 100 dirhem gümüşten 400 akça kestirildiğini kaydediyor. Bu takdirde 1 akçanın ağırlığı $3,072 : 4 = 0,768$ gramdır. Bu da 3 3/4 karatdan (= 0,752 gr) biraz fazla bir ağırlığın karşılığıdır. İnalçık («Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti Üzerinde Bir Tenkid Münasebetiyle», göst. yer), 880 (1475-76)'de 100 dirhem gümüşten en az 355; en fazla 457 akça kesildiğini bildiriyor. Buradan eğer 100 dirhem gümüşten 355 akça kesilirse 1 akçanın ağırlığı $3,072 : 3,55 = 0,865$ gr; eğer 457 akça kesilirse $3,072 : 4,57 = 0,672.21 = 0,672$ gr olur ki bunlar da 4 1/4 karat (= 0,852 gr) ile 3 1/4 karatdan (= 0,651 gr) fazla bir vezni gösteriyorlar. Yine aynı müellifin ifadesine göre («Mehmed II.», I 4, göst. yer), 875 tarihli 0,540 gr gelen akçalardan (yk. bk.) 1/5 nisbetinde hafif olan 880 tarihli akçaların da $0,540 - 0,108 = 0,432$ gr olması icab eder. Bu ağırlık 2 karatdan (= 0,401 gr) ağır, 2 1/4 karatdan (= 0,451 gr) hafif bir vezni göstermektedir. Belin (*a.g.e.*, göst. yer),'in ifade ettiğine göre 875 tarihli akçaların 0,609 gr olması gerektiğinden (yk. bk.) bunlardan 10/12 nisbetinde hafif olan 880 tarihli akçaların da $0,507.5 = 0,508$ gr olması gerekir. Bu ağırlık ise 2 1/2 karatdan (2 karat = 0,401 gr, 2 habbe de 0,100 gr olduğundan 2 1/2 karat = 0,501 gramdır) biraz ağır bir vezni bildirmektedir. Sahilli-oğlu (*a.g.t.*, I, göst. yer), 880 tarihli akçaların ağırlığının 0,825 gr olduğunu söylüyor.

90 Bk. aynı tablo.

91 *Kanunnâme-i Sultânî*, s. 21, hük. 14.

92 100 dirhem gümüşten 400 akça kesilirse 1 dirhem gümüşten 4 akça kesilmesi icab eder. Dirhem ağırlığının 3,072 gr geldiğini bildiğimize göre

Netice itibariyle Fatih'in cülusunda 5 1/4 karat olan veznin, yapılan muhtelif tecdidlerle 3 3/4 karata kadar indirildiğini ve büyük miktarda devalüasyona gidildiğini söyleyebiliriz.

Fatih'in 4 Rebiül-evvel 886 (3 Mayıs 1481)'de ölümüyle⁹³, 22 Rebiül-evvel 886 (21 Mayıs 1481)'de cülus eden ağabeyi II. Bayezid'e⁹⁴ karşı hükümdarlık iddiasıyla harekete geçip Bursa'yı ele geçirerek namına hutbe okutup sikke kestiren ve 18 gün müddetle saltanat süren Cem Sultan'ın⁹⁵ nâdir bulunabilen akçaları, 3 3/4 karat (= 0,752 gr) ağırlığındadırlar⁹⁶. Anlaşıldığına göre Cem'in bu akçaları, babasının aynı tarihli son tecdidindeki sikkelerinin vezninde darbedilmişlerdir.

II. Bayezid'in akçalarında yalnızca tek bir tarihin, 886 (1481) cülus tarihinin bulunduğunu belirtmiş idik. Kendisinin tahta geçmesi münasebetiyle Amasya, Ankara, Bursa, Edirne, Gelibolu, İstanbul, Kastamonu, Konya, Kratova⁹⁷, Novaberda, Serez, Tire, Trabzon ve

1 akçanın ağırlığı 3,072 : 4 = 0,768 gr olur. Ali Bey (*a.g.m.*, göst. yer), 886 tarihli akçaların 3 3/4 karat geldiğini ve hepsinin % 90 ayarında olduklarını bildiriyor. İnalçık (« Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti Üzerinde Bir Tenkid Münasebetiyle», göst. yer), 886 (1481-82)'de 100 dirhem gümüşten asgari 355, azami 420 akça kesildiğini bildiriyor. Eğer 355 akça kesilirse 1 akçanın ağırlığı 3,072 : 3,55 = 0,865.352 = 0,865 gr geleceği gibi; 420 akça kesilirse akça vezni, 3,072 : 4,2 = 0,731.428 = 0,731 gr olması icab eder. Bunlar da 4 1/4 karatdan (= 0,852 gr) fazla ve 3 3/4 karatdan (= 0,752 gr) az bir ağırlığa dalalet etmektedirler. Fakat yine aynı müellifin ifadesinden («Mehmed II.», I A, göst. yer) anlaşıldığına göre 880 tarihli akçalar 0,432 gr iken (yk. bk.), 886 tarihli bunlardan da 1/5 nisbetinde hafif olmaları ve 0,432 - 0,086.4 = 0,345.6 = 0,346 gr gelmeleri gerekir. Bu da 1 3/4 karatdan (1 karat = 0,200.437 = 0,200 gr ve 1 karatın 3 habbesi de 0,150 gr geldiğinden 1 3/4 karat = 0,350 gr olur) da az bir ağırlıktır. Ancak akça vezninin bu kadar düşmediği, 12 numaralı tabloda da görüleceği gibi, açıkça bellidir. Belin (*a.g.e.*, göst. yer)'in ifadesinden anlaşıldığına göre 880'de 0,508 gr olan akça ağırlığından (yk. bk.) 10/12 nisbetinde hafif gelen 886 tarihli akçaların vezninin de 0,423.333 = 0,423 gr olması gerekir ki bu da çok düşük ve 2 karatdan (= 0,401 gr) biraz fazla bir vezni göstermektedir.

93 Tursun Bey, *a.g.e.*, s. 184.

94 Tursun Bey, *a.g.e.*, s. 193.

95 Hoca Sadeddin Efendi, *a.g.e.*, İstanbul 1280, II, 9.

96 Bk. Tablo 13. Bu hususda Kolerkuç (*a.g.e.*, s. 27)'m Cem'in akçalarının 3 3/4 karat olduğu fikrine iştirak ettiğimizi söylemeliyiz.

97 Kratova, Yugoslavya'da Sırbistan'ın Kosova vilayeti dahilinde olup,

Üsküp darbhanelerinde bastırttığı akçaları 3 3/4 karat ağırlığında dırlar. Bu, II. Bayezid'in babasının 886 tarihiyle yaptığı son sikke tecdidindeki akça veznini aynen muhafaza ettiğine ve Fatih'in son zamanlarında olduğu gibi, onun da cülusunda 100 dirhem gümüşten 400 akça kestirttiğine delil olmaktadır. II. Bayezid, yine cülusu münasebetiyle İstanbul darbhanesinde «on akçalıklar» da darbettirmiştir ki bunların nizamî ağırlıkları 7,680 gr olup, bu da 2 dirhem, 6 karat ve bir habbeden biraz fazla bir vezni göstermektedir⁹⁸. Halil Sahillioğlu⁹⁹, XVI. asrın başında yazılmış bir hesap kitabından naklen II. Bayezid'in 896 (1491) tarihiyle yaptığı ikinci bir sikke tecdidinden bahsederek, bu tarihte onun 100 dirhem gümüşten 420 akça kestirttiğini bildiriyor. Bu takdirde akça vezninin 0,731 gr gelmesi lazımdır¹⁰⁰. Bu da 3 1/2 karatdan biraz yukarı bir vezni göstermektedir. Esasen yaptığımız inceleme de bu hükümdarın akçalarının en ziyade 0,75 gr ile 0,70 gr gibi farklı iki vezin etrafında toplandıklarını ve II. Bayezid'in iki defa sikke tecdidi yaptığı neticesini vermiş¹⁰¹, Halil Sahillioğlu'nun verdiği bilgilerin doğruluğunu göstermiştir.

Öyleyse II. Bayezid'in, babasının 3 3/4 karatlık son sikke tecdidi vezninde darbedilen ilk akçalarının, aynı darbhanelerde yeniden kes-

Osmanlı imparatorluğu devrinde meşhur bir maden merkezi idi (*Kanunnâme-i Sultânî*, s. 15).

98 100 dirhem gümüşten 400 adet kesilen akçaların ağırlığı 0,768 gr olduğundan (yk. bk.), on akçalıkların esas ağırlıkları 7,680 gr olmalıdır. Rumî sistemde 1 dirhem = 16 karat olduğuna göre 2 dirhem = 32 karatdır. 1 karat = 0,200.437 gr geldiğinden 32 karat = 0,200.437 X 32 = 6,413.984 = 6,414 gramdır. Aynı şekilde 6 karat = 0,200.437 X 6 = 1,202.622 = 1,203 gr olup, 1 habbe de 0,050 gr geldiğinden on akçalıkların ağırlığının 6,414 + 1,203 + 0,050 = 7,667 gramdan az fazla bir vezinde olduğu anlaşılmaktadır.

99 Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 42, 53. Müellif, Hayreddin isimli bir hesap mualliminin II. Bayezid devrinde *Miftâh-ı künûz-ı erbâb-ı kalem ve Misbâh-ı rümûz-ı eshâb-ı rakam* adıyla yazdığı Farsça hesap kitabının, talebesi Fîr Mahmudü'l-Edrenevi tarafından Türkçeye çevrilerek tamamlandığını ve bu kitapta darb hesaplarından bahsedilirken 100 dirhem gümüşten 420 akça kestirildiğinin yazdığını kaydediyor.

100 100 dirhemden 420; 1 dirhemden 4,2 akça kesildiğine göre 1 akçanın ağırlığı 3,072 : 4,2 = 0,731.428 = 0,731 gr olmalıdır.

101 Bk. Tablo 13-14. Hasan Ferid (*a.g.e.*, I, 170), II. Bayezid devrinde darbolunan akçaların 4 karat, hatta daha noksan olarak 3 1/2 karat oldukları gibi, o vakte gelinceye kadar % 90 ayarında bastırılan akçaların ayarlarının % 85'e indirilmek suretiyle tağşişatda yeni bir çığır açıldığını bildiriyor.

tirilerek bu ikinci tecdidde 1 habbe azaltıldığını ve 3 1/2 karata indirilerek devalüe edildiklerini söylemek mümkün görülmektedir.

Sonuç olarak bizim akçaların yenilenmeleri hususunda söyleyebileceklerimiz şunlardır: Sikke tecdidleri dolayısıyla akçaların tedavülden çekilerek hazinede toplanması hem halkın umumî hoşnutsuzluğuna¹⁰², hem de kul taifesinin tepki ve ısyanına neden olmuştur¹⁰³. Revalüasyon ve devalüasyon şeklinde yapılan her yeni sikke tecdidi, akçanın değerinde değişikliği de beraberinde getirmiş, neticede akça, o devirde rayicilerin hesaplandığı altın sikke olan Venedik Ducat (Duka)'sı - ki diğer adı Frengî Floridir¹⁰⁴ - karşısında değer kaybetmiştir. Bunu teyid edecek bir misal vermek gerekirse II. Murad zamanında 1431'de 35-36 akça olan Florinin rayicinin¹⁰⁵, I. Selim'in 1512'de cülusu sırasında 55 akçeye yükseldiğini¹⁰⁶ söylemek kâfidir sanırız.

102 Bu hususda Osmanlı kroniklerinden Âşık Paşa-zâde (*a.g.e.*, s. 197), Yıldırım Bayezid zamanında akçaların toplanarak hazineye konması ile alışverişte durgunluğun başgösterdiğini bildiriyor.

103 Fatih'in tarihlerde «Buçuktepe vak'ası» olarak bilinen yenileri ayaklanması ile tahttan indirilmesi buna ilk misaldir (bk. not. 74). Sahillioğlu (*a.g.t.*, I, 35, 47), Spandouyn'dan naklen II. Bayezid'in tahta geçerken kul taifesinin şiddetli tepkilerine karşı, sikke tecdidlerine tevessül etmiyeceğine dair, onlara söz vermiş olduğunu ve bu hususda tebasının zarara uğramamasını da düşündüğünü bildiriyor.

104 Venedik dukasının nizamî ağırlığı 3,559 gr idi ve Osmanlı imparatorluğunda «Frengî Flori» diye adlandırılıyordu (Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 2). Florin veya Flori, en evvel Floransa'da kesilmiş ve üzerinde zambak çiçeği resmi bulunan altın sikke olup, sonraları Venedik altınlarına verilen isim olmuştur (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1972, I, 550).

105 İnalçık, «15. Asır Türkiye İktisadî ve İctimai Tarihi Kaynakları», İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, İstanbul 1953-54, XV/1-4, 63.

106 Sahillioğlu, *a.g.t.*, I, 44.

TABLO I

İMURAD'IN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO																				
ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	İSTANBUL	BURSA	BORA	ŞHER	JEM	TOPLAM		ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	İSTANBUL	BURSA	BORA	ŞHER	JEM	MICHAEL	TOPLAM	
		KDL.	Arkaçları Mevki.	Hüzmü KDL.	ETKER KDL.	DİLER KDL.	SUDANİ KDL.					KDL.	KDL.	KDL.	KDL.	KDL.	KDL.	KDL.		KDL.
		ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET				ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	
ARMAŞI: İMURAD BORHAN HALLEDALLAH MÜDÜRÜ I. GURUB	1,23		1					1			1,31		1						1	
	1,21					1		1			1,30			1					1	
	1,20	1	1					2			1,28	1	1						2	
	1,18						1	1			1,26	1	2						3	
	1,15	3						3			1,25		2						2	
	1,12		2					2			1,24	1	3						4	
	1,11	1						1			1,23	1	6						7	
	1,10	1						1			1,22	1	6	1	1	1			10	
	1,07		1					1			1,21	1	20	1		1			13	
	1,05	1						1			1,20	3	1	13	1	1		1	20	
	0,93	1						1			1,19	3	1	5	2	2	2		22	
	0,90	1						1			1,18	3	21	1					25	
	TOPLAM	9	5				2	16			1,17		17	1					18	
	ARMAŞI: İMURAD BORHAN HALLEDALLAH MÜDÜRÜ II. GURUB	1,21				1			1			1,16	6	24	1					31
		1,20	5			1			6		1,15	8	2	26	2		1		39	
1,19				1				1		1,14		1	4	1				6		
1,18		3	1				2	6		1,13	2	21	1	1	1	1		26		
1,17		1						1		1,12	5	12	1	1				19		
1,16			2					2		1,11		10	2					12		
1,15		6	1					7		1,10	6	1	5	2		1		15		
1,13			1	1				2		1,09		2	2	2				4		
1,12		2						2		1,08	2	5						7		
1,10		8	1			1	1	11		1,07		5						5		
1,09								1	1	1,06		2						2		
1,08		2						2		1,05	1	1	2					4		
1,05		5						5		1,04		1						1		
1,02							1		1	1,03		1	1					2		
1-		1						1		1,02		2	1					3		
0,98	1						1		1,01		5						5			
0,95	1						1		1-	2	1						3			
0,90	1						1		0,99		2						2			
0,89	1						1		0,98		1						1			
0,80	1						1		0,97		1						1			
TOPLAM	38	6	3	1	2	4	54			0,96		1						1		
ARMAŞI: İMURAD BORHAN HALLEDALLAH MÜDÜRÜ III. GURUB	1,21							1			0,95	1	1					2		
	1,20							6			0,93	1	2					3		
	1,19							1			0,92		1					1		
	1,18							2			0,91		2					2		
	1,17							1			0,90	5	3					8		
	1,16							2			0,85	4	2					6		
	1,15							7			TOPLAM	44	18	230	23	6	7	1	329	
	1,13							2												
	1,12							2												
	1,10							11												

(1)Jem Sultan (Will Halberton),Coins of the Ottoman Empire and The TurkishRepublic, California 1977.
(2)Michael Mitchiner,The World of Islam, London 1977.

TABLO II

I. BAYEZİDİN AKKALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO										II. BAYEZİDİN AKKALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO										
SİLLİSİ	GRAMI	Y.K.B. KİL. ADET	SİANBU. KIL. ADET	BURSA MİLLE. KIL. ADET	BORA ETW. KIL. ADET	ŞER. DİR. KIL. ADET	JEM. SUTUN. ADET	MİHİL. KIL. ADET	TOPLAM ADET	SİLLİSİ	GRAMI	Y.K.B. KİL. ADET	SİANBU. KIL. ADET	BURSA MİLLE. KIL. ADET	BORA ETW. KIL. ADET	ŞER. DİR. KIL. ADET	JEM. SUTUN. ADET	MİHİL. KIL. ADET	TOPLAM ADET	
																				ADET
I. GURUB	136	1							1	III. GURUB	138	1							1	
	135				1				1		136									1
	134			1					1		137					1				1
	131			1					1		138					1				1
	130	1		1					2		139	1								1
	129			1					1		140									1
	128	1							1		141									1
	127								1		142									1
	126			2				1	3		143	2								2
	125	2		4					6		144									1
	124			1				2	3		145									1
	123	1		5					7		146									1
	122	6		5					11		147									1
	121	1		5					6		148									1
	120	12	1	9	4		2	1	29		149									1
	119	2		3	2		1		8		150									1
	118	25		7	1		4		38		151									1
	117	3		6	2		1		12		152									1
	116	5	2	8	1		1		17		153									1
	115	29		9	3		1		42		154									1
	114	1	1	9			1		12		155									1
	113	15	2	11					28		156									1
	112	20		5	4				29		157									1
	111			2	6		2		12		158									1
	110	11		5	2				18		159									1
	109	3			1		1		5		160									1
	108	7			1				8		161									1
	107	1			1				2		162									1
	106	3		1					4		163									1
	105	5			1	1	1		8		164									1
104							1	1	165									1		
102	1	1	1	1				4	166									1		
101			1					1	167									1		
100	3			1		2		6	168									1		
099	2	1		1	1			5	169									1		
098	2		1					3	170									1		
096	1		1					2	171									1		
095	2		1					3	172									1		
094								1	173									1		
092	1				1			2	174									1		
091						2		2	175									1		
090	2				1			3	176									1		
088					1			1	177									1		
085					1	1		2	178									1		
083							1	1	179									1		
082					1	1		2	180									1		
080	1				1			2	181									1		
079								1	182									1		
TOPLAM	172	13	106	39	7	22	1	380	TOPLAM	11								19		
II. GURUB	130	1						1	VI. GURUB	124									1	
	125	1						1		125									1	
	124						1	1		126									1	
	122	2						2		127									1	
	121						1	1		128									1	
	120	9						9		129									1	
	119							1		130									1	
	118	5					1	3		131									1	
	117	1						1		132									1	
	115	9					2	1		133									1	
	113						1	1		134									1	
	112	10					5			16	135								1	
	111	1					1			2	136								1	
	110	8					2	1		11	137								1	
	109						1			1	138								1	
	108	3								3	139								1	
	105									1	140								1	
	102									1	141								1	
	101									1	142								1	
	100									1	143								1	
099								1	144								1			
097								1	145								1			
095								1	146								1			
092			1					1	147								1			
090						3		3	148								1			
088						2		2	149								1			
087						1		1	150								1			
085						3		3	151								1			
082							1	1	152								1			
081						1		1	153								1			
080						2		2	154								1			
078								1	155								1			
077								1	156								1			
075						1		1	157								1			
TOPLAM	55	3	1	34	4	8		15	TOPLAM	13	3	5	2	1	1	1		25		

TABLO IV
FETRET DEVRİ
MEHMET ÇELEBİ'NİN AKKALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO

ZİLLİ	GRAM	Y.K.B. Ktl.	İSTANBUL (Arşivde No: 80)	KOCERİZ (No: 81)	BORSA (Eski No: 82)	ÖMER DİĞER (No: 83)	TUNCER SAĞUN (No: 84)	CELİL ENDER (No: 85)	KUNYETİ DİĞER (No: 86)	JEM SULTAN (No: 87)	MEHMET MİŞKİNOĞLU (No: 88)	TOPLAM	ZİLLİ	GRAM	Y.K.B. Ktl.	İSTANBUL (Arşivde No: 89)	KOCERİZ (No: 90)	BORSA (Eski No: 91)	ÖMER DİĞER (No: 92)	KUNYETİ DİĞER (No: 93)	JEM SULTAN (No: 94)	MEHMET MİŞKİNOĞLU (No: 95)	TOPLAM
122			1	1								2	132				2						2
120	1				1						1	4	128			1							1
119				3								3	127			2							2
118	1					1						3	126			3							3
117				1							2	3	123			4							4
116				1						1		2	122			9							9
115				3								3	121			4							4
114			1	2								3	120			4							4
113				1	1	1						3	119			2		2					4
112				3								3	118			9							9
111				1								1	117			9							9
110			1						1			2	116			7							7
106				1								1	115			13							13
105	1			2								3	113			11							11
104			1									1	112	1		15							15
102				1								1	111			10				2			12
101	1			1		1						3	110			15							15
093				2								2	109			9							9
092				1								1	108			27							27
091				1								1	107			22							22
085				1								1	106			10							10
080	1											1	105			18	1		1				20
041				1								1	104			4	1						5
TOPLAM	5	5	28	2	3				1	3	1	48	103			14							14
122										1		1	102			14							14
120			1			2						3	101			25			1				26
119					1							1	100			1							1
118			1									1	099			1							1
117				1								1	098			9							9
114												1	097			3							3
109				1						1		1	096			15							15
108				4								4	094			2				1	3		3
107				3								3	093			4			1				5
106				4								4	092			17							17
105				1								1	091			3			1				4
104				1								1	090			9							9
103				1								1	089			2							2
102				1								1	088			5							5
095				1								1	087			1							1
091										1		1	086			1							1
090				1								1	085		1	10							11
088				1								1	084			1							1
TOPLAM			2	20	1	2			1	2		28	083			3							3
120						1	1				1	3	082			3							3
119						1	1					2	081			3							3
115							1	1				1	080			5							5
114												1	078			5							5
112												1	075			11							11
105												1	073			5							5
108				1								1	072			2							2
101												1	071			1							1
089				1								1	070			5							5
075						1						1	060			1							1
051				1								1	050			2							2
TOPLAM			3		3	3	1			5		15	049			1							1
126				2								2	047					1					1
122				1								1	045			1		1					2
118				1								1	038		1								1
117				1								1	TOPLAM	2	1	402	2	4	4	4	3	418	
112				2								2											
110				2								2											
109				2								2											
098				1								1											
097				1								1											
089				1								1											
082				1								1											
TOPLAM				15								15											

(4) CELİL ENDER, ENDER BİR ÇELEBİ MEHMET AKÇESİ, TÜRK NUMİSMATİK DERNEĞİ BÜLTENİ, İSTANBUL 1976, I, 15.

TABLO V

"FETRET DEVRİ"

MEHMET ÇELEBİNİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO												MUSA ÇELEBİNİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO														
ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	STANBUL	BURSA	KOSULU	BORSA	ŞİHER	FUNCER	ŞİNEYT	JEM	TOPLAM	ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	STANBUL	BURSA	ŞİHER	FUNCER	ŞİNEYT	JEM	TOPLAM					
		KAL.	AKARAK.	YENİ KAL.	KAL.	ETKER KAL.	ÖLER KAL.	ŞİHER KAL.	ŞİNEYT ÖLÇER KAL.	SULTAN				KAL.	AKARAK.	MURAK.	KAL.	ÖLER KAL.	ŞİHER KAL.	ŞİNEYT ÖLÇER KAL.		SULTAN	MEHMET			
BİD-AMASYA	120								1		1	BİD-EDİRNE	127									1	1			
	112								1		1		125	1										1		
	109								1		1		122	1				1	1					3		
	107										1		121											1		
	105	1			1								120	5		1	1	2				1	10			
	104										1		119	3										4		
	1-												118	5	1			1	1	1				12		
	099												117						3						3	
	090	1											116	1											2	
	TOPLAM	2			2				2	1	2		9	115	5				1	1					7	
BİD-BURSA	130										2	BİD-DARB YERİ YOK	114	2										2		
	102								1		1		113						1	1					3	
	092										7		112	3											3	
TOPLAM	1									7	7	110	5	2										8		
DARB TARİHİ YOK-AMASYA	130		1								1	BİD-DARB YERİ YOK	109											1	1	
	126										1		108	1											1	
	122	1									1		107												1	
	120										1		106													1
	119										1		105													1
	118										1		104													1
	105										1		104													1
	104												1	104												1
	1-	1									1		104													1
	099										1		104													1
TOPLAM	3	1								6	1	3	14													
DARB TARİHİ YOK-BURSA	142										1	BİD-DARB YERİ YOK	120	1											1	
	139									1			119	1											1	
	131			2							2		118	1											1	
	129										1		118	1											1	
	127			1							1		115	1											1	
	126										1		114													1
	125										1		114													1
	124										1		114													1
	123										1		111													1
	TOPLAM	19	4	55							23		3	14	3	131										
DARB TARİHİ YOK-ENGÜRVE	119										1	BİD-DARB YERİ YOK	111												1	
	108										1		110												1	
	102										1		109												1	
TOPLAM										2	1	3												3		
MEHMET ÇELEBİNİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO												MUSTAFA ÇELEBİNİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO														
ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	STANBUL	BURSA	KOSULU	BORSA	ŞİHER	FUNCER	ŞİNEYT	JEM	TOPLAM	ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	STANBUL	BURSA	ŞİHER	FUNCER	ŞİNEYT	JEM	TOPLAM					
		KAL.	AKARAK.	YENİ KAL.	KAL.	ETKER KAL.	ÖLER KAL.	ŞİHER KAL.	ŞİNEYT ÖLÇER KAL.	SULTAN				KAL.	AKARAK.	MURAK.	KAL.	ÖLER KAL.	ŞİHER KAL.	ŞİNEYT ÖLÇER KAL.		SULTAN	MEHMET			
DARB TARİHİ YOK-SEREZ	121										1	BİD-EDİRNE	127										1			
	120	2									1		125	1									1			
	115	2									1		122	1									3			
	115	2									1		121										1			
	110	2									1		120	5		1	1	2				1	10			
	102										1		119	3										4		
	101										1		118	5	1			1	1					12		
	1-												117						3						3	
	096	1											116	1											2	
	TOPLAM	6	2								1		3	12												
DARB TARİHİ YOK-EDİRNE	127										1	BİD-EDİRNE	127										1			
	125										1		125	1									1			
	123										1		122	1									3			
	121										1		121										1			
	120	2									1		120	2	1									3		
	119										1		119											2		
	118										1		118											3		
	117										1		117											3		
	115	2									1		115	2									1(5)	1(3)	9	
	TOPLAM	5	1	75							3		3	12	2	102										

(5-8) ŞİNEYT ÖLÇER (a.g.e., s. 108-9)'de B24 TARİHLİ AKÇALAR, YANLIŞ OLARAK B22 YILINDA KESTİRİLMİŞ GİBİ GÖSTERİLMİŞTİR. HALEKİ B22 TARİHİNDE EDİRNE'NİN İMHEMED'İN ELİNDE OLUŞU, BU TARİHTE AYNI ŞEHİRDE BASTIRTIĞI AKÇALARDAN DA AÇIKÇA BELLİDİR.
(9-10) JEM SULTAN (a.g.e., 1,43)'de de AYNI TARİHLİ AKÇALARIN B22'de DARBEDİĞİ KAYDEDİLMEKTEDİR.

TABLO VI

I. MEHMEDİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO																								
İZLENİ	GRAMI	Y.K.B. Ka.	STANBUL Akademi Mülk Ka.	BURSA Mülk Ka.	BURSA İKTERA Ka.	ŞİER ÖLÇER Ka.	TUNCER ŞEHİER Ka.	CÜNEYT ÖLÇER Ka.	JEM SULTAN Ka.	MICHAEL MITCHNER Ka.	TOPLAM	İZLENİ	GRAMI	Y.K.B. Ka.	STANBUL Akademi Mülk Ka.	BURSA Mülk Ka.	BURSA İKTERA Ka.	ŞİER ÖLÇER Ka.	TUNCER ŞEHİER Ka.	CÜNEYT ÖLÇER Ka.	JEM SULTAN Ka.	MICHAEL MITCHNER Ka.	TOPLAM	
																								ADET
86-AMASYA	130	1									1	137											1	
	126								1		1	135											1	
	125	3									3	125											1	
	118									1	1	128											1	
	115	4		1							4	125											2	
	110	2	1						1		4	125	1	1									2	
	109	1				1	1				3	123											2	
	106		1								1	122				1							4	
	105						1				1	121				1							2	
	102						1				1	120	5			2							9	
	1	2									2	119	2		3	1	1						9	
	055	1									1	118	8			3							12	
	067						1				1	117	4	1	1	2							8	
	080	1									1	116	2	1									4	
TOPLAM	15	2	1	2	3			3		15	115	22		2	2						1	28		
86-ANASLUK (AVASLUK)	118							1		1	114											3		
	115	1								1	113	1		1	1								4	
	112					1				1	112	12	1	2	1								18	
	110	5								5	111	1		4	1								8	
	108								2		10	10	1	1									18	
	105	1								1	109	5		1									6	
	1	2	1								3	107											2	
	059								1		1	105	1		1	2							4	
	058						1				1	104				1							1	
	055	1									1	103											1	
	083		1								1	102	2										2	
	TOPLAM	11	2			2			4		19	1	3		1								4	
	86-BALAD	130	1								1	130												1
		126			1						1	124												1
124									1		1	122											2	
122		1		1						2	120	9		1	5	1					100	17		
118		1								1	118	1		2	1								4	
118		9		4	2					15	117	1		4	4								9	
117		1			4	4				9	116			3									4	
116				3						1	115	8	2	3	2								15	
115		8	2	3	2						15	114	3	1	3							1	9	
114		3	1	3							7	113			8	1							10	
113				8	1						9	112	5		4	1							11	
112		5		4	1						10	111			3								4	
111				3							4	110	7		2	2							11	
110		7		2	2						11	109			1								1	
108			1							1	108	3			1	1						5		
105	3			1	1					5	105	1										1		
105	1									1	105	2			1							2		
104					1	2				2	104											1		
103					1					1	103											1		
102	1									1	102	1										2		
090	1									1	101											1		
TOPLAM	54	3	4	3	5			6	1	1	132											132		
86-BURSA	133									1	133												1	
	128									1	128												1	
	125									1	125												1	
	122			1							1	122											1	
	121			2							2	121											2	
	120	4		1							6	120	4										6	
	119			1	1						2	119											2	
	118	3		1	1						5	118	3										5	
	117		1	1							2	117											2	
	116		1	1							2	116											2	
	115		1	1	2						5	115											5	
	114	1	2	2	1	3	1	1			6	114	1	2	2	1	3	1	1				6	
	112	2		3	1	1	1				7	112	2		3	1	1	1					7	
	111			2	1						3	111			2	1							3	
110	1		2							4	110	1		2								4		
108			2							2	108			2								2		
107			1							1	107			1								1		
1			2							2	1			2								2		
059	1									1	059	1										1		
058		1								1	058											1		
054		1								1	054											1		
092						1				1	092											1		
078		1								1	078											1		
TOPLAM	12	8	23	6	5	1	14			70	TOPLAM	27	3	10	2							49		

82 MICHAEL MITCHNER (age. s. 205) DE DARB YERİ YANLIŞ OLARAK
*HALEP, OKUNMUŞTUR.

83 CÜNEYT ÖLÇER (PARALARLA TARİH - I, YILDIRM BAYEZİDİN OĞULLARININ
SİKKELEŞİ, TARİH VE TOPLAM DERGİSİ, SAYI 3, İSTANBUL 1984, S. 206) DE
DARB YERİ YANLIŞ OLARAK *BURSA, ŞEKLİNDE OKUNMUŞTUR.
(83-14) JEM SULTAN (age. 1.54) DE HER İKİ DARB YERİ DE *BURSA OLARAK
GÖSTERİLMİŞTİR.

TABLO . VII

I. MEHMED'İN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO										
BİREKİ	GRAMI	Y.K.B.	STANBUL	BURSA	BORA	ÖMER	CÜNEYT	JEM	TOPLAM	
		KOL.	AKÇASI	AKÇASI	AKÇASI	AKÇASI	AKÇASI	AKÇASI		
		ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	
822-AMASYA	130	1							1	
	125	1						1	2	
	122	2							2	
	121						1		1	
	120	9				1			10	
	118	3				1			4	
	116	1							1	
	115	6					1		7	
	114		1						1	
	112	2							2	
	110	4							4	
	107						1		1	
	106	1							1	
	105	1							1	
	103						1		1	
	102		1						1	
	1-	1	1						2	
0.99						1		1		
TOPLAM		32	3			2	5	1	43	
822-ANASULUK	120	2							2	
	119					1			1	
	118	1							1	
	117	1					1		2	
	116						2		2	
	115	1					1		2	
	113	3					1		4	
	112	2					2		4	
	111						1		1	
	110	5				1	1		7	
	109						2		2	
	107		1						1	
	103						1		1	
	102	1							1	
	0.98	1							1	
	TOPLAM		17	1			2	12		32
	822-BURSA	128						1		1
125		2							2	
124		1							1	
122		1							1	
121							1		1	
120		16	1			3	1		21	
119		2			1	2	2		7	
118		11	1				1		13	
117		2							2	
116		3					6		9	
115		12	1				2		15	
114		1	2						3	
113						1			1	
112		9		1					10	
111							1		1	
110		5					1	2	8	
109		1							1	
108		1					2		3	
106		1							1	
105		5							5	
103							1		1	
102		1							1	
1-		1							1	
0.97	1	1						2		
0.95						2		2		
0.93						1		1		
0.91		1		1		5	23	2	116	
TOPLAM		76	7	1	1	5	23	2	116	
822-EDİRNE	132								1	
	130	1							1	
	124	1							1	
	122	1							1	
	121	1							1	
	120	6					1		7	
	119	3					2		5	
	118	12						1	13	
	117	1						1	2	
	116		1					1	2	
	115	16	2				1	1	20	
	114	1	1						2	
	112	6							6	
	111	2						1	3	
	110	2					1		3	
	109	1						1	2	
	108	2	1					1	4	
	107							1	1	
	105	3						1	4	
	103	1						1	2	
	102							1	1	
	1-	1							1	
	0.99	1							1	
0.98							1	1		
0.96							1	1		
0.90	1							1		
TOPLAM		63	5			3	4	11	86	
822-SEREZ	133								1	
	125	1							1	
	122	1		1					2	
	121	13						1	14	
	120	13							13	
	118	5					1		6	
	117							1	1	
	116							1	1	
	115	15							15	
	114	1						1	2	
	113	1	1						2	
	112	4							4	
	111	2						1	3	
	110	3						1	4	
	109	1						1	2	
	108	3						2	5	
	107							1	1	
105	3							3		
102							1	1		
1-	1						1	2		
0.99		1					1	2		
0.98							1	1		
TOPLAM		54	3	1			2	14	74	

TABLO VIII																								
II. MURAD'IN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO																								
ÖZELLİK	KURAN	K.B.	İstanbul	Bursa	Bursa	Osman	Tuncel	Cüneyt	İsmail	TOPLAM	ÖZELLİK	KURAN	K.B.	İstanbul	Bursa	Bursa	Osman	Tuncel	Cüneyt	İsmail	TOPLAM			
		Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.				Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.		Kg.	Kg.	
		Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet				Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet			
824-BURSA	120	1								1	825-EDİRNE	150										1	1	
	119									1		132	1									1	1	
	118	1								1		125	1	1									2	
	117	1								1		123											1	
	115		1							1		122	1	1	1								1	2
	114									1		120	6											7
	113	1	1							1		118	5											5
	110	1	1							1		117	2											2
	109	1								1		115												1
	108	1								1		114	5											5
TOPLAM		6	4						2	1	2	15	113	1								3	1(17)	5
825-AMASYA	115	1								1	112	17											17	
	110	1								1	111	2											2	
	109	1								1	110	12											12	
	108	2								2	109	1											1	
	107	1								1	108	4											4	
	106	1								1	107	1	1										1	2
	105	1								1	105	1												1
	104	1								1	104	5												5
	103	1								1	103	1												1
	TOPLAM		17							3	6	1	28	102	3	1								
825-ANASULUK	120	1								1	101	2												2
	119	1								1	100	1												1
	118	1								1	99	1												1
	117	1								1	98	1												1
	116	1								1	97	1												1
	115	1								1	96	2												2
	114	1								1	95	2												2
	113	1								1	94	1												1
	112	1								1	93	1												1
	TOPLAM		17							3	6	1	28	92	2									
825-BURSA	120	1								1	91	1												1
	119	1								1	90	2												2
	118	1								1	89	2												2
	117	1								1	88	1												1
	116	1								1	87	1												1
	115	1								1	86	1												1
	114	1								1	85	1												1
	113	1								1	84	1												1
	112	1								1	83	1												1
	TOPLAM		17							3	6	1	28	82	2									
825-ENGÜRVE	120	1								1	81	1												1
	119	1								1	80	1												1
	118	1								1	79	1												1
	117	1								1	78	1												1
	116	1								1	77	1												1
	115	1								1	76	1												1
	114	1								1	75	1												1
	113	1								1	74	1												1
	112	1								1	73	1												1
	TOPLAM		17							3	6	1	28	72	1									
825-SERİZ	120	1								1	71	1												1
	119	1								1	70	1												1
	118	1								1	69	1												1
	117	1								1	68	1												1
	116	1								1	67	1												1
	115	1								1	66	1												1
	114	1								1	65	1												1
	113	1								1	64	1												1
	112	1								1	63	1												1
	TOPLAM		17							3	6	1	28	62	1									

(15) Cüneyt Özer, Parolarla Tarih II, II Murad Dönemi Sükkeleri, Tarih Ve Toplum Dergisi, Sayı 4, İstanbul 1984, S. 253 vd.
 (16) Cüneyt Özer (a.g.m., s. 255-57)de tuğradaki Murad b. Mehmed'in şeddesi olan 5 rakamı olarak okunmuş ve bu paraların 825 senesinde basıldıkları ilâde edilmiştir. Halbuki paralar üzerinde 5 Arabi rakam ile 8 şeklinde gösterilişinden hatası olduğu aşikârdır.
 (17-19) Cüneyt Özer (a.g.m., s. 255-57)de Mehmed'in şeddesi aynı şekilde 5 rakamı olarak gösterilmiştir.
 (20) Cüneyt Özer (a.g.m., s. 254)de Engürve darı yeri, yanlış olarak İnegöl şeklinde okunmuştur. Alan üzerindeki ibare «...»a tarzında.

TABLO XI													
II. MEHMEDİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO													
BİRELİĞİ	GRAM	V.K.B.	İstisna	Burcu	Buru	Ömer	Ömer	Ömer	Ömer	Ömer	Ömer	Ömer	
		Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	Arka Kat.	
		Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	Adet	
865-AMASYA	096										1	1	
	095	1		3								4	
	094											2	
	093											1	
	091	1										1	
	090	5		4	1							10	
	089	1	1									2	
	088	4		2	1							7	
	087	1	1									3	
	086	4			1							5	
865-AVASLUK	085	4		1	1							2	
	082	1	1									2	
	081	1										1	
	080	1										1	
	078	1										1	
	TOPLAM	20	3	10	3	2	1		2	4		41	
	865-BURSA	095											1
		094	1										2
		093		1									1
		092			1	1							2
091				2								2	
090		3	1	4	6	2						16	
089				2								3	
088		3		2	1							6	
087						1						1	
085				1								1	
865-EDİRNE	094	1										2	
	093											1	
	092											1	
	091											1	
	090											1	
	089											1	
	088											1	
	087											1	
	086											1	
	085											1	
865-KASTAMONU	100											2	
	105											2	
	102											5	
	101											3	
	100											5	
	098											1	
	097											1	
	095	1		5								6	
	094			1								1	
	093			3								3	
865-KOZAN	092	2	1	1								4	
	091			2								2	
	090	2	2	2								2	
	085											1	
	084											1	
	082											1	
	TOPLAM	5	3	32								44	
	865-NOVA	105											1
		101											1
		100											5
098												1	
097												1	
096												1	
095												1	
094												1	
093												1	
092												1	
865-SEZREZ	102											1	
	101											1	
	100											2	
	098											3	
	097											3	
	096											6	
	095	3		17	1							21	
	094			40	2							42	
	093	3	1	5	4							13	
	091			6	3							11	
090	13		15	12	2						43		
089			1	2							4		
088			8	1	1						10		
087	1	1									2		
086											1		
085	4		2	1							7		
084			1	1							2		
082	1										1		
081											1		
080	1										1		
078	1										1		
077											1		
075											1		
TOPLAM	28	2	111	28	3	1		5	178				

TABLO XIII																					
II. MEHMEDİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO																					
ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	İstisnai	Bursa	Bursa	Ömer	Cüneyt	Yeni	TOPLAM	ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	İstisnai	Bursa	Bursa	Ömer	Cüneyt	Yeni	TOPLAM		
		Kat.	Arkası	Hörsel	Etber	Diler	Ölçer	Sultan				Kat.	Arkası	Hörsel	Etber	Diler	Ölçer	Sultan		Kat.	Arkası
	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET		ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET		
880-ANASIA	0,72						1(21)		1	880-ANASIA	0,70	1								1	
TOPLAM							1		1	TOPLAM	1									1	
880-BURSA	0,72							1	1	880-BURSA	0,75	1					1			2	4
	0,68	1							1		0,48	1								1	
TOPLAM		1					1		2	TOPLAM	2					1			2	5	
880-EDİRNE	0,77	1							1	880-EDİRNE	0,80		1							1	
	0,76	1						1	2		0,78								2	2	
	0,75	2			1				3		0,77	2							2	2	
	0,74		1					1	2		0,76					1			1	1	
	0,73							3	3		0,75	3							2	5	
	0,72	1				1	1(22)		3		0,74								1	1	
	0,70	1							1		0,73	3							3	2	
	0,65					1			1		0,72	2							2	2	
TOPLAM	6	1		1	2	1	5		16	TOPLAM	17	1							5	20	
880-HOSTANTINİNE	0,79	2							2	880-HOSTANTINİNE	0,70								1	1	
	0,78	1							1		0,81	1	1						5	20	
	0,76	1						1(23)	1		0,80	1							1	1	
	0,75	3	1						4		0,78	11							11	11	
	0,74								1		0,77	1	1						1	3	
	0,72	1							1		0,76	1		1					2	2	
	0,67							2	2		0,75	6	1	1					1	8	
	0,65					1			1		0,74	1							3	3	
	0,63		1						1		0,73	2							1	3	
TOPLAM	7	2				1	1		3	14	TOPLAM	30	4	1		2	1		8	46	
880-SEREZ	0,78	2							2	880-SEREZ	0,72	4				2	1		2	9	
	0,76	1							1		0,71	1							2	2	
	0,75	4	1			2			3	10	0,68	2							2	2	
	0,74	2							2		0,63		1						1	1	
	0,73	1	1						2		TOPLAM	30	4	1		2	1		8	46	
	0,72	2	1						4		0,80	1							1	1	
	0,71	1							1		0,79	1							1	1	
	0,62	1							1		0,78	5	1						6	6	
TOPLAM	14	3				2	1		3	23	0,76								1	1	
880-ÜSKÜP	0,80	1							1	880-ÜSKÜP	0,75	9				1				10	
	0,79	1							1		0,74		1						1	1	
	0,78	1				1			2		0,73								1	1	
	0,76	2	1			1			4		0,72	3	1					1	5	5	
	0,75	2	1						3		0,71								2	2	
	0,72	2							2		0,70								1	1	
	0,71						1(25)		1		TOPLAM	19	3			2	1		4	29	
	0,70								2		0,76								1	1	
TOPLAM	9	2				2	1		2	16	0,72								1	1	
(21-25) 880 Tarihi akçelerin darb senesi, Arabi rakamlarla A.A.O tarzında kazandırmıştır. Cüneyt Ölçer (II. Mehmed Dönemi Sikkeleri, s.323)'de o-5 kabul edilerek bu akçaların 885'de bastırıldıkları ifade edilmektedir. Halbuki 915 Hicrîlerine kadar beş rakamı 50 şeklinde kullanılmış, sıfır rakamı 0 olarak, yani Arabi 5 rakamı gibi yazılmıştır. Ancak bu tarihlerden sonra Arapça sıfır rakamı, beş rakamı itibar olunarak sıfır da bir nokta ile gösterilmiştir. Bu bakımdan akçaların tarihi hatalı aktarılmıştır.											880-TİRE	0,74		1						1	
											TOPLAM		1							1	
											880-ÜSKÜP	0,82	1							1	
											0,76		1						1		
											0,75	4				1			5		
											0,74	1							1		
											0,73		1						1		
											0,72								1		
											0,71								1		
											0,70				1				2		
											TOPLAM	9	2			1	1	1	1	5	

TABLO XIV																			
I. BAYEZİDİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO																			
ŞEHLİLERİ	GRAMI	Y.K.B.	İstanbul	Bursa	Bera	Ömer	Jem	TOPLAM	ŞEHLİLERİ	GRAMI	Y.K.B.	İstanbul	Bursa	Bera	Ömer	Jem	TOPLAM		
		Kal.	Arkeleji Müz.Kal.	Müzei Kal.	Etiker Kal.	Diler Kal.	Sultan				ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET		ADET	ADET
886-AMASYA	080	1			1			2	886-GELİBOLU	078	1						1		
	078	1					1	2		077	1							1	
	076		1							075	4							4	
	075	3				2		5		074		1						1	
	074	1	1					2		073	1	1						2	
	072						2	2		072	2		1	1			1	5	
	071	1						6		071	2		1				2	5	
	070	1				3		4		070	1							1	
	069		1					1		069		1						1	
	068	1					1	2		068		1						1	
	067					1		1		067									1
	065	2						2		065									2
	063					1		1		063									1
	062							1		062									1
	060					1		1		060									1
	058							1		058									1
053					1		1	053									1		
TOPLAM	16	3			13		4	36	TOPLAM	12	4	2	1			3	22		
886-ANKARA	078	1						1	886-KASTAMONU	077	1	1					2		
	077		1					1		075	4						2	6	
	076						1	1		074								1	
	075	5	1	1	1		9	070		1							1		
	074				1		1	1		TOPLAM	6	2					2	10	
	073	2	1				3	3		079	1							1	
	072	7					7	7		078	2							2	
	071	1					1	1		076	2						1	3	
070	1					1	1	075	9							9			
TOPLAM	17	3	1	2		2	25	TOPLAM	17	3	1	2			2	25			
886-BURSA	081						1	1	886-HONVA	079	1						1		
	080	2			1			3		078	2							2	
	079	1			1			2		076	2						1	3	
	078	8			2		1	11		075	9							9	
	077		1				1	2		074		1						1	
	076						1	1		073	2	1					1	2	
	075	14	1		3		1	19		072	8							8	
	074	1	1				2	4		071	3							3	
	073	1	1		1			3		070	1							1	
	072	16			2			18		069	1				1			1	
	071	1		1	1			3		068	1							1	
	070	6			1			7		067	1							1	
	069				3			3		066	1							1	
	065				1			1		065	1							1	
	062	1						1		062	1							1	
	061					1		1		061									1
060	1						1	060	1							1			
055	1						1	055	1							1			
049		1					1	049		1						1			
TOPLAM	53	5	1	17		7	83	TOPLAM	27	1		1			3	32			
886-EDİRNE	080	4			4			8	886-KONSTANTINİVE	770	1						1		
	079	2			4			6		080	2			1			3		
	078	4		1	4			9		079	2						2		
	076	2	1	1	1		1	6		078	9			5		1	15		
	075	20	1	19			2	42		077	2	1	1	5		2	11		
	074		1	5			2	8		076	9	1	2	4		1	17		
	073	3		1	5		1	10		075	22		3	23			48		
	072	19		1	3		1	24		074		2		2			4		
	071			2	2		1	5		073	1			10		2	13		
	070	5			9			14		072	31		1	19		2	53		
	069				5			5		071	2	1		5			8		
	068	1			3			4		070	5			13		1	19		
	067				1			1		069				6			6		
	065	2						2		068	1			2		1	4		
	063							1		067				2			2		
	062	2			2			4		065	2			2			4		
060	1			3			4	064				1			1				
058	1		1				2	063				3			3				
052				3			3	062	2			2			4				
049				1			1	061				1			1				
030	1						1	060	2			6			8				
TOPLAM	67	3	7	80		8	165	TOPLAM	95	5	7	121			10	238			

TABLO XV																		
II. BAYEZİD'İN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO																		
ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	İstanbul	Bursa	Bursa	Ömer	İsm.	TOPLAM	ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	İstanbul	Bursa	Bursa	Ömer	İsm.	TOPLAM	
		Kol.	Arkeoloji	Müze	Müze	Etiker	Diler				Sultan	Kol.	Arkeoloji	Müze	Müze	Etiker		Diler
		ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET				ADET	ADET	ADET	ADET	ADET	ADET		
886-KRATOVA	081				1			1	886-TIRE	080	1						1	
	080	1			3			4		078	5							5
	079				11			11		077	1	1						2
	078	1			11			12		076	4						1	5
	077				10			10		075	5				1			6
	076	1	1		4			6		074	1	1						2
	075	7	1		22			30		073	2	1			1			4
	074	1	2		5			8		072	1				1			2
	073	5			9			14		070	2							2
	072	10			7		1	18		069					1			1
	071	1			17			18		065	1			1				2
	070	4			29			33		060					1			1
	069				16			16		TOPLAM	23	3	1	5			1	33
	068	1		1	3			5		074		1						1
	067	1						1		073		1						1
	065	2			3			5		072	1							1
	063				2			2		064		1						1
	062	2			3			5		058						1		1
	060	2						2		TOPLAM	1	3				1		5
	058							1		060						1		1
057				1			1	079	4				2			6		
054				1			1	078	2				1			3		
046				1			1	077	1				1			2		
TOPLAM	39	4	2	158			2	205	076	2			3		2	7		
886-NOVAR	080				3			3	886-UŞKUP	075	12	1	2	8	1	24		
	079	1			10			11		074				1		1		
	078	24		1	9			34		073	1	3		6		10		
	077	2			9			11		072	9			4		14		
	076	11	1	1	3		2	18		071				4		4		
	075	36		1	32		1	70		070	6			7		13		
	074	2			7		2	11		069				3		3		
	073	2	1	2	18		2	25		066	1					1		
	072	59			19			78		065		1				1		
	071	5	1	3	21			30		060	1					1		
	070	7			31			38		057				1		1		
	069		1		16			17		TOPLAM	39	5	2	42		4	92	
	068	8			9			17		CEMİN AKÇALARININ AĞIRLIKLARINI GRAM OLARAK GÖSTEREN TABLO								
	067				2			2		ÖZELLİĞİ	GRAMI	Y.K.B.	İstanbul	Ömer	İsm.	TOPLAM		
	065	1			6			7				Kol.	Arkeoloji	Diler	Sultan			
	064				1			1		ADET	ADET	ADET	ADET	ADET				
	063				4			4		886-BURSA	079		1			1		
	062	3			6			9			076	1				1		
	061				2			2			075	2		1	1	4		
	060	4			1			5			074	1	2			3		
059				4			4	068					1	1				
058			1	5			6	TOPLAM	4		3	1	2	10				
055	1						1											
055				1			1											
053				1			1											
049				1			1											
048				1			1											
TOPLAM	166	4	10	221			7	408										
886-SEREZ	080				1			1										
	079				2			2										
	078	2			4			6										
	077	3			1			4										
	076	2		1	4			7										
	075	2		1	11		3	17										
	074	2	1		1		1	5										
	073	1	1	2	3			7										
	072	6			4			10										
	071				2			2										
	070	2			8			10										
	069				4			4										
	068	1						1										
	067	1			2			3										
066				1			1											
065		1					1											
064	1						1											
TOPLAM	23	3	4	48			4	82										